

Materiały faktograficzne

Franciszek Mróz, franciszek.mroz@up.krakow.pl

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Instytut Geografii

Waloryzacja i ocena potencjału turystyczno-kulturowego Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* (odcinek „Suwalszczyzna” oraz „Warmia i Mazury”: Dusznica – Olsztyn)

Wprowadzenie

W ostatnim dwudziestolecu w Europie obserwuje się renesans pielgrzymek – wędrówek średniowiecznymi szlakami pielgrzymkowymi (*Camino de Santiago*, *Via Francigena*, *Cammino di Assisi*, Droga św. Olafa, Droga św. Marcina z Tours). Podróże po szlakach tematycznych – szlakach kulturowych i szlakach religijnych stały się jedną z wiodących form turystyki kulturowej [Mikos v. Rohrscheidt, 2009: 391–395]. Największą popularność zyskał sobie szlak pielgrzymkowy prowadzący do grobu św. Jakuba Starszego Apostoła w Santiago de Compostela. Szlak ten został w 1987 r. uznany przez Radę Europy za pierwszy Europejski Szlak Kulturowy, a w 1993 i 2015 r. (na terytorium Hiszpanii) oraz w 1998 r. (na obszarze Francji) wpisany na listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO. Rozwój Drogi św. Jakuba w Europie Zachodniej nastąpił dzięki inicjatywom podejmowanym przez szereg instytucji na szczeblu międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym (m.in. Rada Europy, UNESCO, rząd w Hiszpanii oraz władze hiszpańskich regionów autonomicznych, władze administracyjne regionów), jak również działaniom podejmowanym przez bractwa św. Jakuba, duszpasterzy, stowarzyszenia i grupy przyjaciół *Camino de Santiago*.

Imponujący rozwój Drogi św. Jakuba i rosnąca popularność wędrówek tym szlakiem zapoczątkowały proces nazwany przez Petera Margy jako »caminonizacja« – rozumiany jako „ogólnoświatowy rozwój szlaków świętych lub duchowych, pobudzony przede wszystkim sukcesem i przywłaszczeniem koncepcji »Camino«. Proces ten obejmuje rozprzestrzenianie idei duchowej drogi, która pobudza ludzi na całym świecie do wyruszenia pieszo w duchową podróż lub refleksyjnego poszukiwanie sensu życia” [Margy, 2015: 186]. W 2003 roku zachodnioeuropejska sieć Drogi św. Jakuba dotarła do granicy niemiecko-polskiej w Görlitz – Zgorzelec, dając impuls do oznakowania i otwarcia w 2005 r. pierwszego odcinka *Camino de Santiago* na terenie Polski – Dolnośląskiej Drogi św. Jakuba. W latach 2005–2017 w Polsce wytyczono i oznakowano w sumie 36 odcinków Drogi św. Jakuba, które w sumie tworzą sieć o długości ponad 6 660 km (stan na 1 marca 2018 r.) (ryc. 1).

Przedmiotem badań jest odcinek Drogi św. Jakuba o nazwie *Camino Polaco* (*Droga Polska*), od Dusznicy (dawnego polsko-litewskiego drogowego przejścia granicznego Ogrodniki/Lazdijai) do Olsztyna – w sumie 313 km. *Camino Polaco* jest – obok Drogi św. Jakuba *Via Regia* i Pomorskiej Drogi św. Jakuba – głównym odcinkiem Szlaku Jakubowego na terenie Polski. Łączna długość *Drogi Polskiej* z Dusznicy do Trzemeszna wynosi ponad 650 km. Przedłużeniem *Camino Polaco* w kierunku zachodnim i południowo-zachodnim są następujące polskie odcinki *Camino de Santiago*: *Droga św. Jakuba* „Szlak Piastowski” (Mogilno – Trzemeszno – Niechanowo – Gniezno), Wielkopolska Droga św. Jakuba (Gniezno – Poznań – Głogów), Lubuska Droga św. Jakuba (Murowana Goślina – Słubice) i Dolnośląska Droga św. Jakuba (Głogów – Jakubów – Zgorzelec).

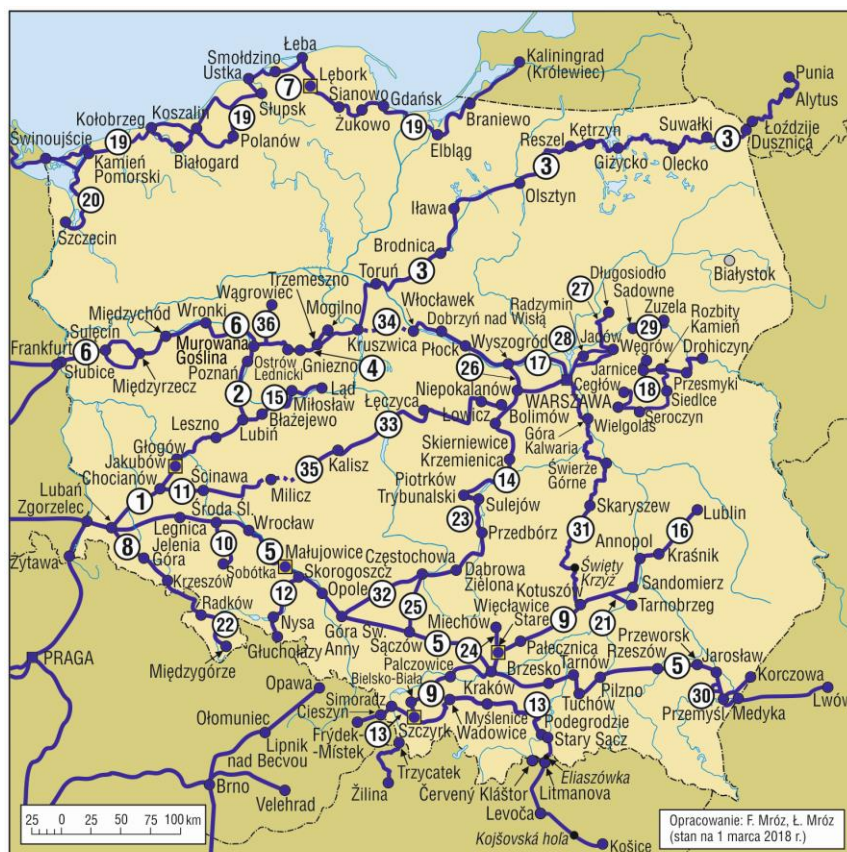
Badany odcinek szlaku *Camino Polaco* o nazwach „Suwalszczyzna” oraz „Warmia i Mazury” oficjalnie otwarto w dniu 25 lipca 2011 roku. Szlak od granicy polsko-litewskiej do Olsztyna został wytyczony i oznakowany w latach 2009–2010 przez p. Bogdana

Czarniawskiego, którego na kolejnych etapach prac wsparło Bractwo Pielgrzymkowe św. Jakuba w Kętrzynie. *Camino Polaco* prowadzi przez malownicze obszary Pojezierza Wschodniobałtyckiego, w znacznej części wzdłuż dróg gruntowych (drogi o nawierzchni gruntowej) lub dróg twardych (drogi z jezdnią o nawierzchni bitumicznej, betonowej, kostkowej lub brukowcowej oraz z płyt betonowych), a także ścieżek leśnych [*Ustawa z dnia 20 czerwca r. Prawo o ruchu drogowym*].

Badania terenowe na odcinku szlaku z Dusznicy do Olsztyna zostały przeprowadzone na przełomie września i października 2017 r. oraz w kwietniu 2018 r. Autor prezentowanego opracowania przeszedł odcinek *Camino Polaco* z Dusznicy do Reszla, dokonując szczegółowej waloryzacji szlaku i zapisu trasy w aplikacji GPS. W ramach prac kameralnych przygotowano arkusz bonitacji, a także zebrano informacje o walorach turystycznych i zagospodarowaniu turystycznym przy badanym odcinku szlaku. W tym celu wykorzystano mapy turystyczne, przewodniki oraz witryny internetowe z informacją turystyczną.

Analiza potencjału turystyczno-kulturowego Drogi Polskiej została wykonana z zastosowaniem metody bonitacji punktowej, którą zaadoptował w odniesieniu do tematycznych szlaków turystyczno-kulturowych, jako produktów turystycznych Armin Mikos von Rohrscheidt. Metoda zaproponowana przez tego autora umożliwia wykonanie badań oceny potencjału turystyczno-kulturowego całej grupy szlaków kulturowych o podobnym zasięgu przestrzennym, na obszarze całego kraju według jednolitych, porównywalnych kryteriów [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 106–173]. Ocenie poddano kluczowe obiekty dla funkcjonowania szlaku, zagospodarowanie turystyczne, dostępność komunikacyjną oraz wydarzenia tematyczne. Dokonano także ogólnej oceny funkcjonowania szlaku oraz określono zadania, których realizacja może wpłynąć na rozwój tego odcinka Drogi św. Jakuba. W opracowaniu zebranych wyników badań posłużono się także metodą opisowo-analityczną i metodą kartograficzną.

Pierwsze prace związane z oceną atrakcyjności turystycznej obszarów turystycznych i z zastosowaniem w tym celu metody bonitacji punktowej powstały w okresie międzywojennym, a ich autorem był S. Leszczycki [Leszczycki, 1937a, 1937b]. W ostatnich latach, geografowie i naukowcy zajmujący się turystyką podjęli także badania nad oceną potencjału turystycznego szlaków turystycznych, kulturowych i religijnych [Mikos v. Rohrscheidt, 2010; Cerkowski, 2012; Duda, 2014; Mucha, Dąbek, 2013; Mróz Ł., 2016]. Pierwszym odcinkiem *Camino de Santiago* w Polsce, który został oceniony pod względem potencjału turystyczno-kulturowego była Wielkopolska Droga św. Jakuba. Waloryzację tą przeprowadził w 2012 r. T. Cerkowski w oparciu o zaproponowaną przez A. Mikos von Rohrscheidt [2010] metodę bonitacji punktowej [Cerkaski, 2012]. T. Duda również w oparciu o tę metodę zwaloryzował z kolei zachodniopomorski odcinek Pomorskiej Drogi św. Jakuba [Duda, 2014]. Z kolei Ł. Mróz w pracy doktorskiej pt. *Geneza, funkcjonowanie i perspektywy rozwoju Drogi św. Jakuba w Polsce* przeprowadził ocenę potencjału turystycznego i pielgrzymkowego metodą bonitacji punktowej Drogi św. Jakuba *Via Regia* oraz odcinka Beskidzkiej Drogi św. Jakuba [Mróz Ł., 2016]. Przeprowadzona przez autora prezentowanego opracowania waloryzacja i ocena potencjału turystyczno-kulturowego *Drogi Polskiej* jest kolejnym przyczynkiem do dalszych badań nad atrakcyjnością turystyczną rozwiniętej sieci szlaków kulturowych (w tym szlaków pielgrzymkowych) w Polsce.

Drogi św. Jakuba Apostoła Starszego w Polsce

Nr	Oznakowane odcinki Drogi św. Jakuba	liczba km	wzór muszli	Nr	Oznakowane odcinki Drogi św. Jakuba	liczba km	wzór muszli
①	Dolnośląska Droga św. Jakuba (Głogów – Jakubów – Lubiąż – Zgorzelec)	164		19	Pomorska Droga św. Jakuba (Via Baltica) w tym Łęborska Droga św. Jakuba (Braniewo – Elbląg – Gdańsk – Łębork – Słupsk – Kołobrzeg – Kamień Pom. – Swinoujście)	722	
②	Wielkopolska Droga św. Jakuba (Gniezno – Poznań – Głogów)	234		20	Szczecińska Droga św. Jakuba (Swinoujście – Szczecin)	97	
③	Droga Polska (Camino Polaco) (Dusznica – Olsztyn – Toruń – Trzemeszno)	651		21	Tarnobrzęska Droga św. Jakuba (Tarnobrzeg – Sulisławice)	21	
④	Droga św. Jakuba „Szlak Piastowski” (Mogilno – Gniezno)	47		22	Kłodzka Droga św. Jakuba (Międzygórze – Kłodzko – Radków)	69	
⑤	Droga św. Jakuba Via Regia (Medyka/ Korcowa – Pilzno – Kraków – Góra Św. Anny – Brzeg – Zgorzelec)	957		23	Staropolska Droga św. Jakuba (Piotrków Trybunalski – Częstochowa)	155	
⑥	Lubuska Droga św. Jakuba (Murowana Goślina – Słubice)	279		24	Miechowska Droga św. Jakuba (Miechów – Więclawice Stare)	35	
⑦	Łęborska Droga św. Jakuba (Sianowo – Łębork – Smolczyno)	122		25	Jasnogórska Droga św. Jakuba (Częstochowa – Lubsza – Sączów)	56	
⑧	Sudecka Droga św. Jakuba (Krzeszów – Jelenia Góra – Lubiąż)	105		26	Szopenowska Droga św. Jakuba (Wyszogrod – Niepokalanów)	35	
⑨	Małopolska Droga św. Jakuba (Sandomierz – Kraków – Szczyrk)	317		27	Droga Niepodległości św. Jakuba (I. Sadowne – Loreto – Jadów – Ossów) II. Długosiodło – Wyszów – Jadów – Ossów	168	
⑩	Ślezańska Droga św. Jakuba (Ślęza – Sobótka – Środa Śląska)	55		28	Droga św. Jakuba „Cudu nad Wisłą” (Radzymin – Kobyłka – Ossów – Warszawa)	40	
⑪	Ścinawska Droga św. Jakuba (Ścinawa – Lubin – Chocianów)	45		29	Prymasowska Droga św. Jakuba (Zuzela – Prostyn – Sadowne)	52	
⑫	Nyska Droga św. Jakuba (Głucholazy – Nysa – Skorogoszcz)	100		30	Tuligłowska Droga św. Jakuba (Wola Rokietnica – Tuligłowy – Rokietnica)	13	
⑬	Beskidzka Droga św. Jakuba (Eliasówka – Stary Sącz – Podegrodzie – Myślenice – Wadowice – Szczyrk – Cieszyn)	316		31	Świętokrzyska Droga św. Jakuba (Warszawa – Święty Krzyż – Kotuszów)	294	
⑭	Warszawska Droga św. Jakuba (Warszawa – Skierniewice – Piotrków Tryb.)	230		32	Częstochowska Droga św. Jakuba (Częstochowa – Lubecko – Góra Św. Anny)	103	
⑮	Nadwarciańska Droga św. Jakuba (Łądz – Miłosław – Lubin)	111		33	Łowicka Droga św. Jakuba (Bolimów – Łowicz – Kalisz)	236	
⑯	Lubelska Droga św. Jakuba (Lublin – Kraśnik – Sandomierz)	136		34	Dobrzyńsko-Kujawska Droga św. Jakuba (Dobrzyń nad Wisłą – Włocławek)	33,5	
⑰	Mazowiecka Droga św. Jakuba (Warszawa – Płock – Dobrzyń nad Wisłą)	175		35	Kaliska Droga św. Jakuba (Kalisz – Milicz – Ścinawa)	172	
⑱	Droga św. Jakuba Północno-Wschodniego Mazowsza i Podlasia (Drohiczyń – Przesmyki – Rozbity Kamień – Węgrów – Siedlce – Seroczyn – Cegłów)	227		36	Wągrowiecka Droga św. Jakuba (Wągrowiec – Dąbrowka Kościelna)	39	

sanktuarium św. Jakuba Apostoła

----- granice państw

Ryc. 1. Droga św. Jakuba w Polsce (stan na 1 marca 2018 r.)

Opracowanie: Franciszek Mróz i Łukasz Mróz.

1. Dane podstawowe szlaku

Nazwa szlaku: Droga Polska św. Jakuba *Camino Polaco*

Ocenie potencjału turystyczno-kulturowego poddano odcinek Drogi św. Jakuba – Drogi Polskiej (*Camino Polaco*) prowadzący od granicy polsko-litewskiej w Dusznicy (dawnego polsko-litewskiego drogowego przejścia granicznego Ogrodniki/Lazdijai) do Olsztyna – w sumie 313 km.

Rodzaj szlaku: szlak pielgrzymkowy; szlak kulturowy; szlak pieszy, rowerowy i na wybranych odcinkach również konny.

Data utworzenia szlaku: Dwudziestokilometrowy odcinek *Drogi Polskiej* prowadzący z bazyliki konkatedralnej pw. św. Jakuba w Olsztynie do sanktuarium maryjnego w Gietrzwałdzie otwarto 25 lipca 2006 roku. W 2007 roku odcinek ten został przedłużony z Gietrzwałdu do kościoła św. Jakuba w Toruniu, a w 2009 roku z Torunia do Trzemeszna. Badany odcinek szlaku (Ogrodniki – Olsztyn) o nazwach „Suwalszczyzna” oraz „Warmia i Mazury” otwarto w dniu 25 lipca 2011 roku.

Lokalizacja: analizowany odcinek *Camino Polaco* prowadzi przez dwa województwa: podlaskie (Dusznica – Sejny – Suwałki – Bakalarzewo – Karolin) i warmińsko-mazurskie (Godziejewo – Olecko – Kętrzyn – Święta Lipka – Olsztyn) (ryc. 2); oraz przez dwa makroregiony fizyczno-geograficzne: Pojezierze Litewskie i Pojezierze Mazurskie (podprovincia: Pojezierze Wschodniobałtyckie) [Kondracki, 2013: 103–104, 118–119].

Zasięg: międzynarodowy.

Deklarowana tematyka szlaku: szlak pielgrzymkowy.

Metoda analizy potencjału: Mikos v. Rohrscheidt A., 2010, *Regionalne szlaki tematyczne, Idea, potencjał, organizacja*, Proksenia, Kraków, s. 69-173

2. Opis szlaku

Droga św. Jakuba *Camino Polaco* jest jednym z 36 funkcjonujących obecnie w Polsce odcinków *Camino de Santiago* – szlaku prowadzącego do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela. Jest to drugi pod względem długości polski odcinek Drogi św. Jakuba (po Drodze św. Jakuba *Via Regia* – 957 km) [Mróz, Bordun, 2016: 122]. Łączna długość *Drogi Polskiej* z Dusznicy do Trzemeszna wynosi 651 km. Przedłużeniem *Camino Polaco* w kierunku zachodnim i południowo-zachodnim są następujące polskie odcinki *Camino de Santiago*: Droga św. Jakuba „Szlak Piastowski” (Mogilno – Trzemeszno – Niechanowo – Gniezno), Wielkopolska Droga św. Jakuba (Gniezno – Poznań – Głogów), Lubuska Droga św. Jakuba (Murowana Goślina – Słubice) i Dolnośląska Droga św. Jakuba (Głogów – Jakubów – Zgorzelec).

Pomysł wytyczenia i oznakowania *Camino Polaco* został zaprezentowany w 2004 r. na forum internetowym portalu „Polskiego Klubu Camino de Santiago” przez caminowiczów z Polski, którzy odbyli pielgrzymkę do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela. Głównym inicjatorem wytyczenia tego pierwszego w Polsce odcinka Drogi św. Jakuba był Włodzimierz Antkowiak – założyciel Polskiego Klubu Camino de Santiago. W założeniu, trasa *Drogi Polskiej* miała prowadzić z Ogrodnik przez Olsztyn, Toruń, Gniezno, Poznań do granicy polsko-niemieckiej w Słubicach. Z różnych jednak względów prace nad wytyczeniem i oznakowaniem pierwszego odcinka tego szlaku przeciągnęły się w czasie i trwały przez kolejne dwa lata [Mróz, 2015: 71]. Kluczowymi elementami w wytyczeniu i oznakowaniu *Camino Polaco* był przebieg średniowiecznego szlaku handlowego. Szlak został wytyczony i oznakowany w znacznej części wzdłuż dróg gruntowych lub twardych, a także duktów leśnych. Oznakowanie szlaku na odcinku z Dusznicy do Olsztyna wykonał p. Bogdan Czarniawski z Bractwa Pielgrzymkowego św. Jakuba w Kętrzynie. Z kolei prezes Bractwa – p. Józef Banaszuk wykonał dokumentację wykonanych prac i uzyskał zgodę na znakowanie

szlaku od zarządców dróg, władz samorządowych gmin oraz nadleśnictw. Kamienie św. Jakuba oraz tablice informacyjne nt. *Camino Polaco* zostały postawione przez członków Bractwa Pielgrzymkowego św. Jakuba w Kętrzynie.

Kluczową rolę przy szlakach kulturowych odgrywają walory o charakterze antropogenicznym [Mikos v. Rohrscheidt, 2017: 386]. Przy analizowanym odcinku *Drogi Polskiej* znajdują się bezcenne obiekty historyczne: Pomnik Historii tj. Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Świętej Lipce, gotyckie kościoły (Kętrzyn, Reszel, Olsztyn), zespoły kościelno-klasztorne (Sejny, Wigry, Święta Lipka, Barczewo), a także ośrodki pielgrzymkowe (sanktuarium Matki Bożej Sejneńskiej w Sejnach, sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Suwałkach, sanktuarium Podwyższenia Krzyża Świętego w Olecku, sanktuarium św. Brunona w Giżycku, sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia w Kętrzynie, sanktuarium Matki Jedności Chrześcijan w Świętej Lipce, sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Olsztynie). Przy szlaku znajdują się dziesiątki krzyży przydrożnych oraz kapliczek, a także obiekty związane z pobytem św. Jana Pawła II na Suwalszczyźnie (w dniach 8–10 czerwca 1999 r.: zespół pokamedulski w Wigrach i dom rodziny Milewskich w Leszczewie) oraz w Olsztynie (w dniu 5–6 czerwca 1991 r.: bazylika konkatedralna św. Jakuba, Wyższe Seminarium Duchowne „Hosianum”). *Camino Polaco* przebiega przez obszary o bardzo cennych walorach krajobrazowych i przyrodniczych – m.in. przez teren Wigierskiego Parku Narodowego, rezerwat przyrody „Borki”, a także Obszary Chronionego Krajobrazu: „Pojezierza Sejneńskie”, „Dolina Rospudy”, „Jezior Oleckich”, „Puszczy Boreckiej”, „Wielkich Jezior Mazurskich”, „Doliny Rzeki Guber”, „Jezior Legińsko-Mrągowskich”, „Doliny Symsarny”, „Pojezierza Olsztyńskiego” oraz „Doliny Środkowej Łyny”.

3. Podstawa do ustalenia przebiegu szlaku i autentyczności oraz zgodności tematycznej obiektów:

Wyrwa A.M., 2009, *Święty Jakub Apostoł. Malakologiczne i historyczne ślady peregrynacji z ziem polskich do Santiago de Compostela*, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Lednica – Poznań.

Rozynkowski W., Roszak P. (red.), 2015, *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.

4. Przebieg szlaku:

Odcinek Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* o nazwie „Suwalszczyzna” rozpoczyna się przy granicy polsko-litewskiej w miejscowości Dusznica i prowadzi przez Sejny, Krasnopol, Wigry, Suwałki do kościoła pw. św. Jakuba w Bakałarzewie (około 120 km). Drugi odcinek „Warmia i Mazury” rozpoczyna się w Bakałarzewie i prowadzi przez Olecko, Borki, Kruklanki, Giżycko, Gierłoż, Karolewo, Kętrzyn, Świętą Lipkę, Reszel, Kolno, Lutry, Wipsowo, Barczewo do bazyliki konkatedralnej św. Jakuba w Olsztynie (193 km).

4.1. Obiekty kluczowe szlaku

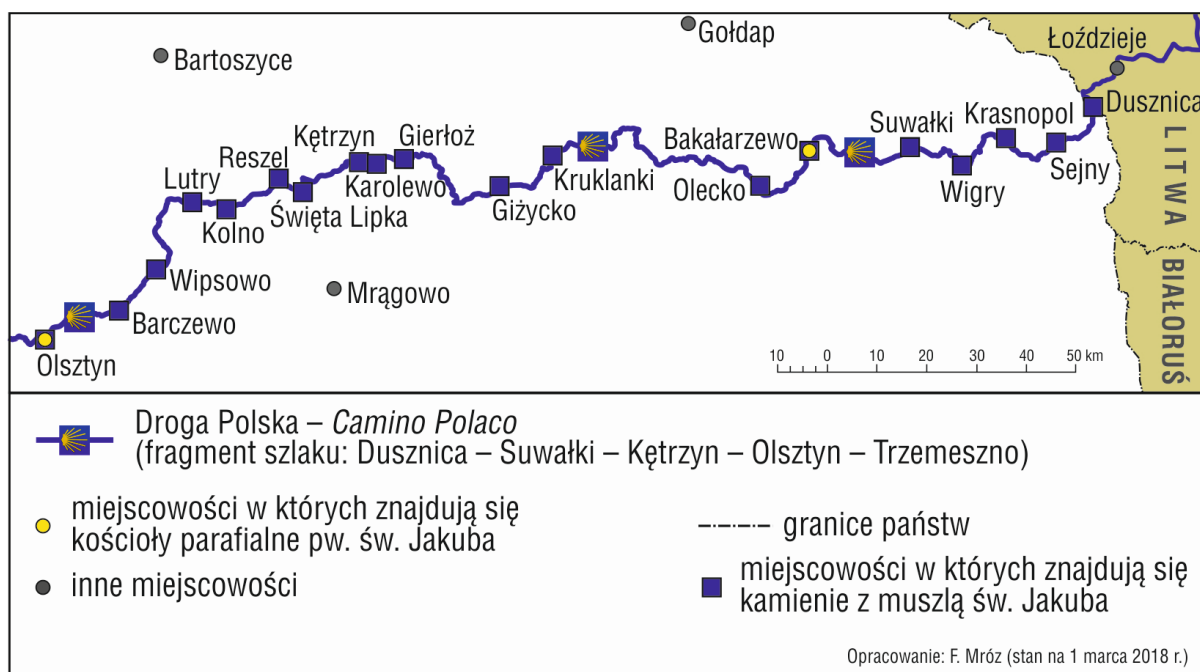
Obiekty kluczowe szlaku zostały ustalone dla potrzeb waloryzacji potencjału szlaku podczas konsultacji z koordynatorem szlaku, p. Józefem Banaszukiem – prezesem Bractwa Pielgrzymkowego św. Jakuba w Kętrzynie.

1. Bakałarzewo – kościół pw. św. Jakuba
2. Kętrzyn – Bazylika pw. św. Jerzego
3. Olsztyn – Bazylika konkatedralna pw. św. Jakuba.

4.2. Pozostałe obiekty formalnie zaliczane do szlaku:

1. Sejny – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny (Sanktuarium Matki Bożej Sejneńskiej)
2. Krasnopol – kościół pw. Przemienienia Pańskiego
3. Wigry – pokamedulski zespół klasztorny
4. Leszczewo – miejsce pobytu św. Jana Pawła II
5. Suwałki – konkatedra pw. św. Aleksandra
6. Olecko – kościół pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski
7. Kruklanki – kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny
8. Giżycko – Krzyż św. Brunona
9. Karolewo – kościół pw. św. Stanisława Kostki
10. Święta Lipka – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny (Sanktuarium Matki Jedności Chrześcijaństwa)
11. Reszel – kościół pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła
12. Kolno – kościół pw. Trzech Króli
13. Lutry – kościół pw. św. Marii Magdaleny i św. Walentego
14. Wipsowo – kościół pw. św. Jana Vianneya i Narodzenia Najświętszej Maryi Panny
15. Barczewo – kościół pw. św. Andrzeja Apostoła

5. Mapa przebiegu szlaku

Ryc. 2. Przebieg szlaku Drogi Polskiej z Dusznicy do Olsztyna

Opracowanie: Franciszek Mróz.

6. Dane dotyczące przebiegu badania

Metodologia: metoda bonitacji punktowej, którą zaadoptował w odniesieniu do tematycznych szlaków turystyczno-kulturowych, jako produktów turystycznych Armin Mikos von Rohrscheidt. Metoda ta umożliwia wykonanie badań oceny potencjału turystyczno-kulturowego całej grupy szlaków kulturowych o podobnym zasięgu przestrzennym, na obszarze całego kraju według jednolitych, porównywalnych kryteriów [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 106–173].

Kwerenda źródłowa literatury i materiałów: maj 2016 r. – wrzesień 2017 r.

Ankieta szlaku wypełniona podczas wywiadów z koordynatorami szlaku: p. Józefem Banaszukiem – Prezesem Bractwa Pielgrzymkowego św. Jakuba w Kętrzynie, a także duszpasterzami parafii przez które przebiega szlak oraz p. Bogdanem Czarniawskim; wrzesień 2017 r. – luty 2018 r.

Ankiety i zapytania waloryzacyjne w obiektach: wrzesień 2017 r. – marzec 2018 r.

Badania terenowe: wrzesień – październik 2017 r., kwiecień 2018 r.

Przeprowadzający badania: Franciszek Mróz

Badania wstępne (identyfikujące): grudzień 2016 r.

Okres przeprowadzenia badania: grudzień 2016 r. – kwiecień 2018 r.

7. Formularz waloryzacyjny Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* (odcinek „Suwalszczyzna” oraz „Warmia i Mazury”: Dusznica – Olsztyn)

KATEGORIA I: Organizacja szlaku

Dane do oceny w ramach tej kategorii pochodzą z dokumentacji szlaku, kwerendy naukowej, ankiety skierowanej do koordynatora szlaku oraz wywiadów z administratorami obiektów kluczowych na szlaku. Weryfikacja uzyskanych danych została przeprowadzona podczas wizji lokalnej [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 135].

I.A. Uzasadniona tematyizacja szlaku

I.A.a. Literatura naukowa tematyzująca badany odcinek szlaku

Monografie o charakterze naukowym poświęcone obiektom kluczowym szlaku (do 3, po 3 pkt za każdą pozycję):

Jacyniak A. (red.), 2008, *Święta Lipka. Perła na pograniczu ziem, kultur i wyznań*, Wydawnictwo Rhetos, Warszawa. [3 pkt]

Kępa J. Z., 2004, *Z dziejów kościoła i parafii św. Jerzego w Kętrzynie. W 50. Rocznice parafii rzymskokatolickiej*, Wydawnictwo Norbertinum, Lublin – Kętrzyn. [3 pkt]

Żuchowski K., Dembowski H., 1999, *Dzieje kościoła i duszpasterstwa w Karolewie*, Wydawnictw „Ad rem”, Olsztyn. [3 pkt]

I.A.b. Literatura popularna tematyzująca badany odcinek szlaku

Aktualna literatura popularna na temat szlaku w formie osobnych opracowań (do 3 pozycji, po 5 punktów za każdą):

1. Czarniawski B., 2014, *Przewodnik. Szlak Świętego Jakuba. Camino Polaco. Ogrodniki – Suwałki – Olecko – Giżycko – Kętrzyn – Olsztyn – Gietrzwałd*, Suwałki. [5 pkt]

2. Czarniawski B., Banaszuk J., 2010, *Przewodnik. Droga Świętego Jakuba. Camino Polaco. Suwalszczyzna, Mazury i Warmia*, Bractwo Pielgrzymkowe Świętego Jakuba w Kętrzynie, Kętrzyn. [5 pkt]

3. Doburzyński D., 2012, *Camino znaczy droga*, Fundacja Szczecińska, Szczecin. [5 pkt]

I.A.c. Zgodność tematyczna poszczególnych obiektów z deklarowanym tematem szlaku

Spośród 18 obiektów ustalonych z Koordynatorem, zgodność z deklarowanym tematem szlaku wykazuje 4 obiekty (22,2%). Na badanym odcinku Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* znajdują się bowiem tylko dwa kościoły pw. św. Jakuba Starszego Apostoła – w Bakalarzewie i w Olsztynie (obiekty kluczowe szlaku). Należy podkreślić, że obecny kościół pw. Trzech Króli w Kolnie przed 1565 rokiem nosił wezwanie św. Jakuba Starszego Apostoła. Z kolei w bazylice pw. św. Jerzego w Kętrzynie, w której niegdyś znajdowała się kaplica pw. św. Jakuba (obecnie kaplica Matki Bożej Miłosierdzia), przy filarze, w nawie

głównej umieszczono figurę św. Jakuba. Jest to replika rzeźby z połowy XVI wieku, przechowywanej w muzeum w Kętrzynie. Figura została wykonana w latach 2004–2005 r. staraniem p. Józefa Banaszuka – prezesa Bractwa Pielgrzymkowego św. Jakuba w Kętrzynie i ks. Prałata Mieczysława Żuchnika (1943–2005) – proboszcza parafii św. Jerzego w Kętrzynie. W 2005 r. członkowie Bractwa Pielgrzymkowego św. Jakuba w Kętrzynie zawieźli rzeźbę (pielgrzymka rowerowa) do katedry św. Jakuba w Santiago de Compostela i w niej figura została poświęcona. Rzeźba przedstawiająca św. Jakuba Apostoła Starszego trzymającego w prawej ręce kij pielgrzymi z buklakiem – tykwą na wodę, znajduje się także w ołtarzu głównym kościoła pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Reszlu. Bardzo ciekawy obraz przedstawiający św. Jakuba Starszego Apostoła jako Matamoros (pogromca Maurów) można zobaczyć w zwieńczeniu ołtarza św. Anny w Bazylice Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Świętej Lipce (mal. Martin Altomonte zwany Hohenberg, 1700 r.). W przypadku pozostałych obiektów trudno jednoznacznie wykazać zgodność tematyczną z deklarowanym tematem szlaku. W porównaniu do innych odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce, analizowany odcinek wypada niestety przeciętnie. Dla porównania na 317-km odcinku Małopolskiej Drogi św. Jakuba znajduje się 10 świątyń pw. św. Jakuba Starszego Apostoła [Mróz, 2014: 25]. **[0 pkt]**

Suma punktów za podkategorię I.A.: 24 (z 50 możliwych)

I.B. Oznaczenie szlaku

I.B.a. Oznaczenie szlaku na trasie

Droga św. Jakuba *Camino Polaco* została oznakowana za pomocą charakterystycznej żółtej muszli na niebieskim tle oraz żółtymi strzałkami, wskazującej kierunek marszu. Wygląd i stylizacja muszli jest wzorowana na oznakowaniu *Camino de Santiago* w Hiszpanii. Na całym odcinku *Camino Polaco* wędrowiec – pielgrzym nie powinien mieć żadnych wątpliwości i problemów przy wybraniu właściwej drogi. **[20 pkt]**.

I.B.b. Oznaczenie fizyczne bezpośrednio przy obiektach szlaku

Pielgrzym – turysta wędrujący *Camino Polaco* z Dusznicy do Olsztyna znajdzie przy szlaku 20 „kamieni św. Jakuba”, które postawiono przy szlaku, a więc w: Dusznicy (przy granicy polsko-litewskiej), Sejnach (przy Sanktuarium Matki Bożej Sejneńskiej), Krasnopolu (na placu przed kościołem pw. Przemienienia Pańskiego), Wigrach (przy pokamedulskim zespole klasztornym), Suwałkach (na Placu Europejskim), Bakałarzewie (przy kościele pw. św. Jakuba), Olecku (przy kościele Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski), Kruklankach (na skwerze, przy rondzie w centrum miejscowości), Giżycku (przy Krzyżu św. Brunona), Karolewie (przy kościele pw. św. Stanisława Kostki), Gierłozie (przy wejściu do muzeum „Wilczy Szaniec”), dwa kamienie w Kętrzynie (przy Bazylice Mniejszej pw. św. Jerzego), Świętej Lipce (przy Bazylice Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny), Reszlu (przy kościele pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła), Kolnie (przy kościele przy pw. Trzech Króli), Lutrach (przy kościele pw. św. Marii Magdaleny), Wipsowie (przy bramie wjazdowej do Dyrekcji Nadleśnictwa Wipsowo), Barczewie (w centrum miasta, przy skwerze przy ul. Mickiewicza) oraz w Olsztynie (przy Centrum Świętego Jakuba). Staraniem Bractwa Pielgrzymkowego św. Jakuba w Kętrzynie przy wybranych kluczowych obiektach przy szlaku postawiono 5 dużych tablic informacyjnych o Drodze św. Jakuba – *Camino Polaco* (Sejny, Kętrzyn, Święta Lipka, Kolno i Olsztyn), a przy kamieniach św. Jakuba 14 małych tablic informacyjnych. Warto również wspomnieć, że we wsi Wilkasy znajdującej się poza szlakiem znajduje się również „kamień św. Jakuba” oraz tablica informacyjna o *Camino Polaco*.

Fizyczne oznaczenia przy 17 obiektach szlaku (94,4%) **[15 pkt]**

I.B.c. Oznaczenie systemowe przebiegu szlaku:

Istnienie oznaczenia tylko przebiegu szlaku lub tylko jego obiektów w systemie nawigacji satelitarnej lub w innych elektronicznych systemach prowadzenia ruchu:

W aplikacjach „My Guide”, „Maps.me” oraz „Mapy.cz” oznaczone zostały niemal wszystkie obiekty Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* (za wyjątkiem Leszczewa). [5 pkt]

Suma punktów za podkategorię I.B. – 40 (z 50 możliwych)

I.C. Koordynacja szlaku**I.C.a. Funkcjonowanie koordynatora szlaku**

Głównym koordynatorem odcinka Drogi Polskiej z Dusznicy do Olsztyna jest Bractwo Pielgrzymkowe św. Jakuba w Kętrzynie, które od momentu otwarcia szlaku podejmuje stałą współpracę w duszpasterzami parafii położonych przy szlaku oraz stowarzyszeniami w celu prawidłowego funkcjonowania szlaku i obsługi ruchu turystycznego i pielgrzymkowego. [10 pkt]

I.C.b. Dostępność koordynatora szlaku

Dane koordynatora Drogi Polskiej są publicznie i całorocznie dostępne poprzez stronę internetową Bractwa Pielgrzymkowego św. Jakuba w Kętrzynie: www.bractwoswjakuba.org.pl. Na tej stronie zamieszczone są dane kontaktowe – telefon komórkowy, a także adres e-mailowy do koordynatora szlaku – p. Józefa Banaszuka, prezesa Bractwa. [5 pkt]

Koordynator Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* (odcinek Dusznica – Olsztyn)

Bractwo Pielgrzymkowe św. Jakuba w Kętrzynie

ul. Zamkowa 5/2

11-400 Kętrzyn

Prezes Bractwa – Józef Banaszuk

Tel. kom. 785 184 722

E-mail: banaszukjozef@gmail.com

Online: www.bractwoswjakuba.org.pl

Publicznie i przez cały rok dostępny jest również Sekretariat Bractwa Pielgrzymkowego w Kętrzynie. [5 pkt]

I.C.c. Usługi informacyjne koordynatora w odniesieniu do szlaku

Stały, całoroczny i wyłączny numer telefoniczny dostępny w określonych dniach i godzinach: Informacje na temat Drogi Polskiej udziela prezes Bractwa Pielgrzymkowego św. Jakuba w Kętrzynie – p. Józef Banaszuk (kontakt powyżej). Należy podkreślić, że jest to działalność podejmowana społecznie. [5 pkt]

Obsługa i informacja na temat *Camino Polaco* w języku angielskim i niemieckim przez członków Bractwa Pielgrzymkowego w Kętrzynie. [4 pkt]

I.C.d. Dodatkowe usługi koordynatora

Bractwo Pielgrzymkowe św. Jakuba w Kętrzynie podejmuje szereg działań dodatkowych związanych z tematyką szlaku na szczeblu regionalnym. Nie są to jednak komercyjne pakiety turystyczne. Są to przede wszystkim pielgrzymki, a także przejścia o charakterze pielgrzymkowo-turystycznym, a także organizowane mikroeventy, związane tematycznie z kultem św. Jakuba i Drogą św. Jakuba. [5 pkt]

– oferowanie usługi przewodnickiej na szlaku [2 pkt]

Suma punktów za podkategorię I.C.: 36 (z 50 możliwych)

I.D. Dostępność turystyczna obiektów na szlaku

I.D.a. Faktyczna dostępność obiektów na szlaku

Dostępność turystyczną wszystkich obiektów na szlaku oceniono na podstawie wizji lokalnej oraz wywiadów z osobami opiekującymi się obiektami – głównie z proboszczami parafii przez które przebiega szlak. Połowa obiektów (9 z 18 obiektów; 50%) posiada dostępność ograniczoną¹, zaś dostępność pełną² posiadają obiekty: Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Sejnach, pokamedulski zespół kościelno-klasztorny w Wigrach, miejsce pobytu św. Jana Pawła II w Leszczewie, konkatedra pw. św. Aleksandra w Suwałkach, bazylika pw. św. Jerzego w Kętrzynie, Krzyż św. Brunona w Giżycku, Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Świętej Lipce, kościół pw. św. Andrzeja Apostoła w Barczewie oraz bazylika konkatedralna pw. św. Jakuba w Olsztynie. [0 pkt]

I.D.b. Dostępność komunikacyjna obiektów na szlaku

Dostępność komunikacyjna obiektów na szlaku – rozumiana według Mikos v. Rohrscheidt jako „możliwość dojazdu bezpośredniego do obiektów rozumiana dojazdem bezpośrednim do obiektów szlaku autobusem kursowym, autokarem lub samochodem osobowym oraz możliwość zaparkowania dla autokarów i parking dla samochodów w odległości nie większej niż 200 m od wejścia do obiektu” [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 141] jest bardzo dobra. Zagospodarowanie w postaci parkingów i możliwość dojazdu bezpośredniego do obiektów istnieje w przypadku 17 obiektów (94,4%) [13 pkt]

Suma punktów za podkategorię I.D.: 13 (z 50 możliwych)

Suma punktów za całą kategorię I: 113 (z 200 możliwych)

KATEGORIA II: Ogólna atrakcyjność turystyczna szlaku

Dane zebrane do oceny w ramach tej kategorii pochodzą z opracowań naukowych na temat szlaku i poszczególnych obiektów, z dokumentacji szlaku oraz z przeprowadzonej wizji lokalnej w obiektach [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 141].

¹ Dostępność ograniczoną według Mikos v. Rohrscheidt stwierdza się wówczas „gdy w wyznaczonych dniach i godzinach zwiedzanie obiektu możliwe jest tylko po uprzednim zgłoszeniu u administratora obiektu lub w innej wyznaczonej jednostce dokonywanym na jeden lub więcej dni wcześniej. Dostępność ograniczona zachodzi także wówczas, gdy istnieje wprowadzić możliwość otwarcia obiektu bez specjalnego zamówienia, ale informacja o tym nie jest umieszczona bezpośrednio przy wejściu, albo też (w braku takiej informacji) miejsce przechowywania kluczy nie znajduje się w bezpośredniej bliskości obiektu i nie jest jako takie oznaczone (np. jako biuro parafialne zlokalizowane przy kościele)” [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 140].

² Pełną dostępność faktyczną obiektu według Mikos v. Rohrscheidt można stwierdzić wówczas, kiedy „w wyznaczonych i respektowanych przez administratora dniach i godzinach obiekt jest otwarty lub jego otwarcie jest możliwe bez specjalnego zamówienia dla zwiedzania zarówno dla grup zorganizowanych, jak i dla turystów indywidualnych, przy czym dzienny czas dostępności powinien być nie mniejszy niż 5 godzin, a liczba dni dostępności obiektu w skali roku powinna wynosić nie mniej niż 300. Dla stwierdzenia takiej dostępności wystarczy dokładne wskazanie adresu i telefonu osób odpowiedzialnych za obiekt, które są w stanie go otworzyć dla zwiedzających w ciągu maksimum 10 minut od zgłoszenia chęci zwiedzania” [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 140].

II.A. Autentyczność obiektów szlaku

Przeprowadzone badania wykazały, że 18 obiektów na *Camino Polaco* (Ogrodniki – Olsztyn) ma charakter autentyczny (oryginalny, pierwotny). Żaden z obiektów nie został wykreowany specjalnie na potrzeby tego szlaku. **[40 pkt]**

II.B. Zwartość szlaku

Odległości pomiędzy 80% a 90% kolejnych obiektów szlaku nie przekraczają 30 km. **[5 pkt]**

Między obiektami Olecko i Kruklanki odległość trasy szlaku wynosi ponad 56 km, zaś pomiędzy obiektami Giżycko i Gierłoż ponad 33 km – oznacza to istotne przerwanie ciągłości szlaku zgodnie z przyjętymi kryteriami (maksymalna odległość między kolejnymi obiektami nie przekraczająca 30 km) [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 143].

II.C. Liczba obiektów należących formalnie do szlaku

Droga Polska na odcinku Dusznica – Olsztyn liczy 18 obiektów spełniających wymogi formalne **[12 pkt]**

II.D. Regularna usługa transportowa zgodna z przebiegiem szlaku

Zgodnie z kryteriami A. Mikos v. Rohrscheidt za regularną usługę transportową uznano „możliwość skorzystania ze środków transportu publicznego kołowego lub szynowego albo środków transportu dostępnych w ramach odpowiadającej im oferty prywatnej, kursujących z częstotliwością minimum 2 razy dziennie w obu kierunkach przez przynajmniej 250 dni w roku (dla oferty całorocznej) lub przez minimum 120 dni w roku w zwartym okresie sezonu turystycznego (dla oferty sezonowej)” [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 144]. W przypadku badanego odcinka Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* regularna, całoroczna usługa transportowa łączy bezpośrednio 16 kolejnych obiektów szlaku (88,8%) – brakuje jedynie usługi transportowej pomiędzy Wigrami a Leszczewem oraz Leszczewem i Suwałkami. **[10 pkt]**

II.E. Stan utrzymania poszczególnych obiektów szlaku

W ocenie uwzględniono następujące elementy: brak zagrożeń budowlanych dla zwiedzających, wyposażenie obiektów w WC i węzły sanitarne, estetyczny wygląd zewnętrzny, estetyczny wygląd wewnętrzny oraz czystość bezpośredniego otoczenia obiektu [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 144].

Stan utrzymania 18 obiektów przy Drodze Polskiej należy ocenić jako zadawalający [kryterium [w:] Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 144]. Niestety w przeważającej części badanych obiektów (66,6%) brakuje dostępnych toalet publicznych i węzłów sanitarnych. **[15 pkt]**

Suma punktów za kategorię II: 82 (z 100 możliwych)

KATEGORIA III Turystyczno-kulturowy potencjał obiektów szlaku

Przyjęta w tej kategorii liczba punktów przypisana obiektom szlaku, odpowiadającym deklarowanej tematyce szlaku jest znacznie wyższa niż ta przypisana innym kategoriom tematycznym. Tematyka szlaku jest bowiem kluczowym elementem, który decyduje o sile przyciągania turystów [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 144].

III.A. Znaczenie kulturowe obiektów zgodne z tematyzacją szlaku

– obiekty o znaczeniu międzynarodowym (do 3, po 20 pkt):
brak **[0 pkt]**

– obiekty o znaczeniu krajowym* (do 5 obiektów, po 10 pkt)

1. Święta Lipka – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny i Sanktuarium Matki Jedności Chrześcijan – obiekt wpisany na listę Pomników Historii przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudę w dniu 20 kwietnia 2018 r. **[10 pkt]**

– obiekty o znaczeniu regionalnym** (do 5 obiektów, po 5 pkt):

1. Sejny – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny **[5 pkt]**

2. Wigry – pokamedulski zespół klasztorny **[5 pkt]**

3. Kętrzyn – Bazylika pw. św. Jerzego **[5 pkt]**

4. Olsztyn – Bazylika konkatedralna pw. św. Jakuba **[5 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.A.: 30 (z 60 możliwych)

III.B. Eventy zgodne z tematem szlaku

– wielodniowe, regularne eventy związane z tematem szlaku (od 2 dni trwania); (do czterech, za każdy 10 pkt):

1. Dni Olsztyna organizowane z okazji święta św. Jakuba Starszego Apostoła (lipiec; 3 dni) – patrona miasta Olsztyna **[10 pkt]**

2. Jarmark Średniowieczny na św. Jakuba na zamku w Kętrzynie (lipiec, 4 dni) **[10 pkt]**

– jednodniowe, regularne eventy tematyczne* organizowane w ramach działalności szlaku (nawiązujące do tematyki i charakteru szlaku) lub jego obiektów (za każdy 5 punktów):

1. Turniej rycerski o muszle św. Jakuba w Karolewie (do 2017 r. V edycji) (maj, 1 dzień) **[5 pkt]**

2. Odpust na św. Jakuba Apostoła w Bakalarzewie połączony z Paradą Motocykli (do 2017 r. III edycje parady) (lipiec, 1 dzień) **[5 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.B.: 30 (z 40 możliwych)

III.C. Dodatkowe atrakcje tematyczne:

– w obiektach szlaku (do czterech, po 5 pkt):

1. „Warmianka” – certyfikat potwierdzający przejście co najmniej 100 km Drogi Polskiej (weryfikacja na podstawie Paszportu Pielgrzyma i zebranych pieczęci) wydawana przez Bractwo Pielgrzymkowe w Kętrzynie. Certyfikat przyznawany na wzór hiszpańskiej *Compostelki* **[5 pkt]**

2. Szlak świętego Jakuba dla dzieci w Olsztynie **[5 pkt]**

3. Kamienie św. Jakuba przy kluczowych obiektach szlaku **[5 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.C.: 15 (z 20 możliwych)

III.D. Znaczenie historyczne obiektów szlaku

– obiekty o krajowym znaczeniu historycznym* (do 3, po 5 pkt):

1. Święta Lipka – Sanktuarium Matki Jedności Chrześcijan – ważny ośrodek tożsamości religijnej Warmiaków i Mazurów **[5 pkt]**

– obiekty o znaczeniu regionalnym** (do 3 po 2 pkt):

1. Sejny – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny – w 1818 r. poddominikański kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny został podniesiony do rangi katedry diecezji augustowskiej Kościoła rzymskokatolickiego. Diecezja istniała do 1925 r., kiedy podzielono ją na diecezję łomżyńską i diecezję wykowską. W 2009 r. w Sejnach

ustanowiono stolicę tytularną i przydzielając ją ks. arcybiskupowi Janowi Pawłowskiemu, nuncjuszowi apostolskiemu w Kongo i Gabonie. [2 pkt]

2. Wigry – pokamedulski zespół klasztorny. Klasztor kamedułów ufundowany w 1667 r. przez króla Jana II Kazimierza Wazę i należał do najbardziej znanych obiektów klasztornych na ziemiach polskich, aż do kasaty w 1805 r. [2 pkt]

Suma punktów za podkategorię III.D.: 9 (z 20 możliwych)

III.E. Znaczenie biograficzne obiektów szlaku

– obiekt związany z postacią o znaczeniu krajowym (do 3, po 3 pkt):

1. Suwałki: w mieście urodziła się (23 maja 1842 r.) i przez siedem lat mieszkała Maria Konopnicka. Obecnie w Suwałkach funkcjonuje Muzeum Okręgowe im. Marii Konopnickiej, w którym udostępniono wystawę poświęconą poetce i nowelistce [3 pkt]

– obiekt związany z postacią o znaczeniu regionalnym* (do 3, po 1 pkt)

1. Giżycko – z miastem związana jest postać św. Brunona z Kwerfurtu (około 974 – 1009) – benedyktyńskiego mnicha, męczennika oraz świętego Kościoła katolickiego. Świętego upamiętnia Krzyż św. Brunona oraz jego sanktuarium. W 1999 r. Rada Miasta Giżycko uznała św. Brunona za patrona miasta. [1 pkt]

2. Barczewo: miejsce urodzenia Feliksa Nowowiejskiego [1 pkt]

3. Święta Lipka: miejsce nauki w szkole muzycznej Feliksa Nowowiejskiego [0 pkt]

– obiekt związany z postacią znaczącą w danej dziedzinie** (do 3, po 1 pkt)

1. Suwałki: miejsce urodzenia Andrzeja Wajdy [0 pkt]

Suma punktów za podkategorię III.E.: 5 (z 20 możliwych)

III.F. Związek obiektów szlaku z dziejami religii lub posiadanie aktualnego znaczenia dla życia religijnego

Ta kategoria waloryzacji nie jest brana pod uwagę ze względu na to, że szlak jest tematyzowany w zakresie religii [0 pkt]

III.G. Znaczenie obiektów na szlaku lub miejscowości położonych na szlaku dla innego typu turystyki kulturowej niż wskazany w temacie szlaku albo uwzględniony w pozostałych kategoriach

– obiekty o międzynarodowym znaczeniu dla turystyki obiektów militarnych (do 2 obiektów, po 10 pkt): Gierłoż – „Wilczy Szaniec” – kwatera główna Adolfa Hitlera (Führerhauptquartier – (FHQ) i Naczelnego Dowództwa Sił Zbrojnych; miejsce nieudanego zamachu na życie Hitlera (20.07.1944 r.): [10 pkt]

– obiekt o znaczeniu krajowym* (do 3, po 5 pkt): brak [0 pkt]

– obiekty o regionalnym** znaczeniu dla turystyki kulinarnej: Miód z Sejneńszczyzny (zarejestrowany jako Chronione Nazwa Pochodzenia) [2 pkt]

– obiekty o regionalnym znaczeniu dla turystyki obiektów militarnych: Giżycko – Twierdza Boyen [2 pkt]

– obiekty o regionalnym znaczeniu dla turystyki kulturowo-przyrodniczej: ostoja żubrów w Wolisku, w Puszczy Boreckiej (gmina Kruklanki, Nadleśnictwo Borki) [0 pkt]

Suma punktów za podkategorię III.G.: 14 (z 20 możliwych)

III.H. Związek poszczególnych obiektów szlaku lub miejscowości na szlaku z innymi grupami etnicznymi albo z historią innych narodów (w sumie do dwóch obiektów dla danej grupy narodowej przy uwzględnieniu maksimum trzech różnych grup narodowych):

– za każdy obiekt o znaczeniu regionalnym lub w jednej dziedzinie dla danej grupy narodowej (3 pkt):

1. Sejny – obiekt o znaczeniu regionalnym dla członków narodu litewskiego. **[3 pkt]**
2. Sejny – w mieście zachowały się obiekty związane z dziedzictwem religijnym Żydów, którzy osiedlili się w Sejnach w 1787 r. W połowie XIX wieku Żydzi stanowili 72% mieszkańców Sejn. Do czasów współczesnych zachowała się m.in. tzw. „Biała Synagoga”, w której odbywają się wystawy i koncerty i dawny budynek jesziwy. W salach wystawowych muzeum sejneńskiego znajduje się ekspozycja judaików i pamiątek po sejneńskich Żydach. **[3 pkt]**
3. Suwałki – molenna staroobrzędowców, przy ul. Sejneńskiej 37A. Największa świątynia starowierców w Polsce zbudowana w latach 1910–1912. **[3 pkt]**
4. Święta Lipka – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny – obiekt o znaczeniu regionalnym związany z grupami etnicznymi Mazurów i Warmiaków. **[3 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.H.: 12 (z 20 możliwych)

III.I. Dodatkowe punkty za ofertę wszystkich obiektów wpisanych powyżej klas

– stały przewodnik obiektowy w języku polskim: (za pierwszych 5 obiektów po 2 pkt):

1. Sejny – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny **[2 pkt]**
2. Wigry – pokamedulski zespół klasztorny **[2 pkt]**
3. Święta Lipka – Sanktuarium Matki Jedności Chrześcijan **[2 pkt]**

– minimum dwa języki obce w ofercie zamawianego przewodnika obiektowego (w pierwszych pięciu obiektach, po 1 pkt):

1. Wigry – pokamedulski zespół kościelno-klasztorny **[1 pkt]**
2. Święta Lipka – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny **[1 pkt]**

– możliwość zamówienia przewodnika obiektowego (pierwsze 5 obiektów po 1 pkt):

1. Kętrzyn – Bazylika pw. św. Jerzego **[1 pkt]**

– własny materiał informacyjny w obiekcie (do 10 obiektów, po 1 pkt od obiektu):

1. Sejny – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny – Sanktuarium Matki Bożej Sejneńskiej **[1 pkt]**
2. Wigry – pokamedulski zespół kościelno-klasztorny **[1 pkt]**
3. Kętrzyn – Bazylika pw. św. Jerzego **[1 pkt]**
4. Święta Lipka – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny **[1 pkt]**
5. Olsztyn – bazylika konkatedralna pw. św. Jakuba **[1 pkt]**.

– własny materiał informacyjny w obiekcie przynajmniej w dwóch językach obcych – informacje w języku angielskim i niemieckim w obiektach (pierwsze 5 obiektów po 1 pkt):

1. Wigry – pokamedulski zespół kościelno-klasztorny **[1 pkt]**
2. Święta Lipka – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny **[1 pkt]**

– sklep obiektowy oferujący przedmioty związane z tematem obiektu lub obiektu i szlaku (za pierwszych 5, po 3 pkt):

1. Wigry – pokamedulski zespół kościelno-klasztorny **[3 pkt]**
2. Święta Lipka – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny **[3 pkt]**
3. Olsztyn – bazylika konkatedralna pw. św. Jakuba **[3 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.I.: 25 (z 30 możliwych)

III.J. Punkty dodatkowe za obiekty unikalne

– Obiekt z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO w ramach szlaku lub w gminie, przez którą przebiega szlak:

– brak **[0 pkt]**

– za każdy Pomnik Historii w ramach szlaku lub gminie, przez który przebiega szlak:

1. Święta Lipka – Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny, Sanktuarium Matki Jedności Chrześcijan **[15 pkt]**

– za każdy obiekt unikalny w skali kraju (do 3 obiektów, po 5 punktów)

1. Bazylika pw. św. Jerzego w Kętrzynie – monumentalny kościół obronny (obok kościoła w Paczkowie na Śląsku Opolskim) **[5 pkt]**

Suma punktów za podkategorię III.J.: 20 (z 50 możliwych)

Suma punktów za kategorię III: 160 (z 300 możliwych)

KATEGORIA IV: Obsługa własna szlaku

Dane zestawione w tej podkategorii pochodzą z wywiadów z koordynatorami *Drogi Polskiej* oraz z wywiadów z duszpasterzami poszczególnych obiektów. Dane te zostały zweryfikowane podczas badań terenowych.

IV.A. Informacja i promocja szlaku

– działanie aktualizowanego portalu internetowego szlaku w ramach większego zespołu (Bractwa Pielgrzymkowego św. Jakuba w Kętrzynie): www.bractwoswjakuba.org.pl **[5 pkt]**

– wersje obcojęzyczne na portalach internetowych obiektów (liczone na maksimum 5 portalach obiektów do 2 wersji, za każdą po 1 punkcie):

1. Wigry – pokamedulski zespół klasztorny: Wigierski Areopag Nowej Ewangelizacji (<http://wane.wigry.pro/>) – wersje językowe: polski, angielski, niemiecki, litewski i rosyjski **[1 pkt]**

– przewodniki turystyczne po *Drodze Polskiej*:

1. Czarniawski B., 2014, *Przewodnik. Szlak Świętego Jakuba. Camino Polaco. Ogrodniki – Suwałki – Olecko – Giżycko – Kętrzyn – Olsztyn – Gietrzwałd*, Suwałki. **[3 pkt]**

2. Czarniawski B., Banaszuk J., 2010, *Przewodnik. Droga Świętego Jakuba. Camino Polaco. Suwalszczyzna, Mazury i Warmia*, Bractwo Pielgrzymkowe Świętego Jakuba w Kętrzynie, Kętrzyn. **[3 pkt]**

– folder w języku niemieckim: Bobrowicz A., 2010, *Der Jakobsweg. In der Woiwodschaft Ermland-Masuren*, Warmińsko-Mazurska Regionalna Organizacja Turystyczna, Olsztyn. **[2 pkt]**

– książki i albumy na temat poszczególnych obiektów na szlaku (do 5, po 3 pkt):

1. Bacewicz J., 2007, *Suwałki. Miejska ścieżka turystyczna*, Regionalny Ośrodek Kultury i Sztuki. Centrum Międzynarodowej Informacji Kulturalno-Turystycznej, Suwałki. **[3 pkt]**

2. Burel E., 2009, *Wigry – dziedzictwo kamedułów*, Oficyna Wydawnicza „Między niebem a ziemią”, Białystok. **[3 pkt]**

3. Bzura W., 2015, *Kajakowe szlaki Świętego: wędrówki śladami Jana Pawła II*, Wydawnictwo Biały Kruk, Kraków. **[3 pkt]**

4. Darski W.M., 2017, *Giżycko. Spacer po mieście*, Urząd Miejski w Giżycku, Wydawnictwo Eureka Plus Agencja Reklamy, Rzeszów. **[3 pkt]**
5. Filipowicz S. (red.), 2010, *Gmina Suwałki: historia i teraźniejszość*, Urząd Gminy Suwałki, Suwałki. **[3 pkt]**
6. Jacyniak A. (red.), 2008, *Święta Lipka. Perła na pograniczu ziem, kultur i wyznań*, Wydawnictwo Rhetos, Warszawa.
7. Kępa J. Z., 2004, *Z dziejów kościoła i parafii św. Jerzego w Kętrzynie. W 50. Rocznice parafii rzymskokatolickiej*, Wydawnictwo Norbertinum, Lublin – Kętrzyn.
8. Klimek R., Rużewicz W., Sulej A., 2009, *Gmina Kruklanki. Historia i przyroda*, Wydawnictwo Mantis, Olsztyn.
9. Kruszelnicki J., 2015, *Kajakowe szlaki świętego*, Wydawnictwo „Biały Kruk”, Kraków.
10. Laskowska U., 1999, *Barczewo. Z dziejów parafii św. Anny*, Wydawnictwo „Ad Rem”, Olsztyn.
11. Łaniec J. D., 1997, *Dzieje Reszla: lata 1945–1991*, Wydawca „Top Kurier”, Toruń.
12. Naruszewicz T., 2006, *Bakałarzewo. Dzieje miasteczka i ziemi*, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Bakałarskiej, Bakałarzewo.
13. Olecko: *przyjeźdź, poznaj, wypocznij*, 2016, Pracownia Wydawnicza „ElSet”, Olsztyn.
14. *Sejneńszczyzna: Sejny, Giby, Krasnopol, Puńsk*, 2004, Stowarzyszenie Samorządów Ziemi Sejneńskiej, Sejny.
15. Sikorski J., 2004, *Olsztyn – miasto w Europie*, Wydawnictwo Unitex, Bydgoszcz.
16. Smolińska M., 2010, *Pokochać Sejny*, Gmina i Miasto Sejny.
17. Szyć-Kaczyńska A., 2014, *Oblicza Gminy Kolno w latach 2006–2014*, Urząd Gminy Kolno, Kwidzyn.
18. Zduniak J., 2003, *Święta Lipka, Kętrzyn, Wilczy Szaniec, Twierdza Giżycka. Przewodnik ilustrowany*, „Kengraf”, Kętrzyn.
19. Zduniak J., Ziegler K.-J., 1997, *Wolfsschanze und Hitlers andere Kriegshauptquartiere. Seltene Bilddokumente*, Olsztyn.
20. Żuchowski K., Dembowski H., 1999, *Dzieje kościoła i duszpasterstwa w Karolewie*, Wydawnictwo „Ad rem”, Olsztyn.

– inne formy promocji szlaku (jedna wybrana, 5 pkt): wydanie specjalne Miesięcznika Rodzin Katolickich „Nasza Arka” (luty 2018 r.) wydawanego w Krakowie (Wydawnictwo AZ sp. z o. o.) poświęconego w całości odcinkowi Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* – Suwalszczyzna, Mazury, Warmia. **[5 pkt]**

Suma punktów za podkategorię IV.A.: 34 (z 45 możliwych)

IV.B. Oferty wypraw po szlaku:

Stałe oferty wycieczek po całym szlaku lub znacznej jego części (za każdą do 3, po 5 pkt)
Bractwo Pielgrzymkowe św. Jakuba w Kętrzynie organizuje w ciągu roku wiele pielgrzymek pieszych i rowerowych na wybranych odcinkach *Camino Polaco*:

- Pielgrzymka rowerowa: „Bractwo Jakubowe u Pani Świętolipskiej” (maj) **[5 pkt]**
- Pielgrzymka piesza „Szlakiem Camino Polaco” na odcinku Dusznica – Wigry – Suwałki – Giżycko – Kętrzyn – Olsztyn – Gietrzwałd (marzec – wrzesień) **[5 pkt]**
- Pielgrzymka rowerowa – rodzinna „Z rodziną u Matki Boskiej Świętolipskiej” (15 sierpnia) **[5 pkt]**
- Pielgrzymka rowerowa „Odpust u Matki Bożej Królowej Pokoju w Stoczku Klasztornym” **[0 pkt]**

Suma punktów za podkategorię IV.B.: 15 (z 20 możliwych)

IV.C. Oferta pakietowa turystyki kulturowej:

– pakiety dla poszczególnych obiektów szlaku* niezwiązane z całością szlaku (za każdy do czterech, po 4 pkt):

1. Wigry – pokamedulski zespół klasztorny: zwiedzanie kościoła wraz z kryptami, Muzeum św. Jana Pawła II, wystaw okolicznościowych, wieży klasztornej, usługa noclegowa, wyżywienie [4 pkt]
2. Święta Lipka – Sanktuarium Matki Jedności Chrześcijan: prezentacja organów, zwiedzanie muzeum, usługa noclegowa [4 pkt]

– pakiety dla miejscowości położonych na szlaku** zawierające zwiedzanie obiektów szlaku (za każdy do czterech, po 3 punkty): Sejny [3 pkt], Olsztyn [3 pkt]

Suma punktów za podkategorię IV.C.: 14 (z 20 możliwych)

IV.D. Inne elementy obsługi turystycznej:

Brak dodatkowych elementów obsługi turystycznej, jak np. działanie własnej organizacji turystycznej szlaku, czasopisma własnego szlaku czy istnienia uprawnień przewodnickich na szlaku. [0 pkt]

Suma punktów za kategorię IV: 63 (ze 100 możliwych)

KATEGORIA V: Pozostała oferta spędzania wolnego czasu na obszarze szlaku

Dane do oceny potencjału turystyczno-kulturowego w tej kategorii pochodzą głównie z opracowań geografii turystycznej Polski, „Kanonu Krajoznawczego Polski”, a także z dostępnych informatorów turystycznych regionów turystycznych i ośrodków turystycznych. Informacje zostały zweryfikowane podczas badań terenowych.

Dodatkowa oferta spędzania wolnego czasu na obszarze szlaku znacząco wzmacnia jego atrakcyjność turystyczno-kulturową. W przypadku jednak szlaku pielgrzymkowego, jakim jest Droga św. Jakuba, zdaniem autora prezentowanej pracy, oferta ta ma zdecydowanie drugorzędne znaczenie (opinię w tym zakresie potwierdziły liczne wywiady przeprowadzone wśród caminowiczów).

V.A. Inna oferta turystyczno-kulturowa na obszarze szlaku**V.A.a. Muzea poza szlakiem lub poza tematem szlaku**

Muzea o znaczeniu krajowym, z kolekcjami lub eksponatami o znaczeniu międzynarodowym (do 3, po 7 pkt):

– brak [0 pkt]

Muzea o znaczeniu krajowym, z kolekcjami lub wystawami o znaczeniu ogólnopolskim (do 3, po 4 pkt).

Zgodnie z wytycznymi Mikos v. Rohrscheidta przyjęto, że krajowe znaczenie muzeów jest udokumentowane przez wpisanie danego obiektu na ministerialną listę muzeów w Państwowym Rejestrze Muzeów (w dniu 25 lutego 2018 r. na liście tej wpisanych było 129 muzeów) [www.bip.mkidn.gov.pl; Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 110].

1. Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie [4 pkt]
2. Muzeum Okręgowe w Suwałkach [4 pkt]

Muzea o znaczeniu regionalnym* (do 3, po 3 pkt):

1. Muzeum Jana Pawła II na Wigrach [3 pkt]
2. Muzeum Wigier im. Alfreda Lityńskiego w Starym Folwarku [0 pkt]
3. Muzeum im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Kętrzynie [0 pkt]

Muzea o znaczeniu lokalnym ** (do 4, po 1 pkt):

1. Muzeum Ziemi Sejneńskiej w Sejnach [0 pkt]
2. Muzeum Historii i Tradycji Żołnierzy Suwalszczyzny w Suwałkach [0 pkt]
3. Salon Muzyczny im. Feliksa Nowowiejskiego w Barczewie [0 pkt]
4. Muzeum Sportu im. Mariana Tadeusza Rapackiego w Olsztynie [0 pkt]
5. Reszel – Oddział Muzeum Warmii i Mazur – Galeria Zamek Reszel [0 pkt]
6. Muzeum w Sanktuarium Matki Jedności Chrześcijan w Świętej Lipce [0 pkt]

V.A.b. Inne atrakcyjne z punktu widzenia turystyki kulturowej obiekty w miejscowościach na szlaku:

O znaczeniu międzynarodowym lub krajowym (do 3 na całym szlaku, po 5 pkt):

1. Elementy wyposażenia Twierdzy Boyen, w tym w pełni zachowana dwupiętrowa wojskowa stacja gołębi pocztowych (przeznaczona dla około 700 ptaków) oraz kopuły obserwacyjne artylerii [5 pkt]

O znaczeniu regionalnym (do 3 na całym szlaku, po 3 pkt):

1. Reszel – gotycki most kamienny (obiekt unikatowy w skali regionu) [3 pkt]
2. Gierłoż – „Mazurolandia” – Mazurski Park Atrakcji („Muzeum Militarne”, „Park Miniatur Warmii i Mazur”) – obiekt wykreowany dla potrzeb turystyki [3 pkt]

O znaczeniu lokalnym* (do 4 na całym szlaku, po 1 pkt)

1. Giżycko – Muzeum w Wieży Ciśnień [0 pkt]
2. Reszel – cerkiew pw. Przemienienia Pańskiego [0 pkt]
3. Trakt pielgrzymkowy z Reszla do Świętej Lipki – trakt o długości 6 km, którym od XV w. pielgrzymowali pątnicy do sanktuarium maryjnego w Świętej Lipce [0 pkt].

V.A.c. Lokalne (miejskie lub gminne) trasy turystyczne o tematyce historycznej lub kulturowej:

– Materialne (spełniające wszystkie kryteria tras materialnych) (do 5, po 4 pkt):

1. Szlak Papieski „Tajemnice Światła”: Ełk – Rydzewo – Rajgród – Augustów – Studzieniczna – Mikaszówka – Sejny – Wigry [4 pkt]

– Realne lub wirtualne z dostępnymi publikowanymi opisami lub oznaczone w terenie* (do 5, po 2 pkt)

1. Suwałki: Miejska ścieżka turystyczna [2 pkt]
2. Kruklanki: „Odkryj z nami tajemnice Kruklanek” [2 pkt]
3. Olecko: szlak „Na wiewiórczej ścieżce” (12,5 km) [2 pkt]
4. „Baśniowy Szlak” Suwałki – Puńsk – Bakalarzewo – Sejny [2 pkt]
5. Szlak rowerowy „Szlak Mazurskich Legend i Opowieści” (gmina Kruklanki) – szlak o długości blisko 100 km [0 pkt]
6. Szlak Papieski w Olsztynie [0 pkt]

V.A.d. Eventy poza tematem szlaku

Regularne eventy o charakterze kulturowym, mające znaczenie przynajmniej regionalne*, odbywające się w przestrzeni szlaku (do 3, po 3 pkt):

1. Giżycko – Festiwal Piosenki Żeglarskiej i Morskiej (lipiec, 2 dni) [3 pkt]
2. Giżycko – Mazury Air-Show (sierpień, 2 dni) [3 pkt]
3. Kętrzyn – Jarmark Średniowieczny na św. Jakuba (lipiec, 4 dni) [3 pkt]
4. Giżycko – Festiwal Fantastyki Twierdza (sierpień, 2 dni) [0 pkt]
5. Giżycko – Mazury HIP-HOP Festiwal (lipiec, 3 dni) [0 pkt]
6. Barczewo: Międzynarodowy Festiwal Muzyki Chóralnej im. Feliksa Nowowiejskiego [0 pkt]

7. Olsztyn – Kortowiada **[0 pkt]**

8. Olsztyn: Olsztyńskie Lato Artystyczne **[0 pkt]**

Suma punktów za podkategorię V.A.: 40 (maksymalna)

V.B. Pozostała oferta kulturowa na obszarze szlaku

V.B.a. Atrakcje kulturalne i rozrywka na szlaku

Funkcjonujące stałe placówki teatralne w miejscowościach (gminach) na szlaku (za pierwsze trzy obiekty, po 2 pkt):

1. Teatr im. Stefana Jaracza w Olsztynie **[2 pkt]**

2. Olsztyński Teatr Lalek w Olsztynie **[2 pkt]**

Stała filharmonia w miejscowościach na szlaku:

1. Warmińsko-Mazurska Filharmonia im. Feliksa Nowowiejskiego w Olsztynie **[2 pkt]**

Stała oferta koncertów muzycznych (za pierwsze trzy obiekty, po 2 pkt):

1. Święta Lipka – codzienne koncerty organowe w Sanktuarium Matki Jedności Chrześcijan **[2 pkt]**

Kina całoroczne, funkcjonujące w miejscowościach (gminach) szlaku (do 4, po 1 pkt):

1. Suwałki: „Cinema Lumiere” **[1 pkt]**

2. Giżycko: kino „Nowa Fala” **[1 pkt]**

3. Kętrzyn: kino „Gwiazda” **[1 pkt]**

4. Olsztyn: kino „Helios” **[1 pkt]**

Kluby i inne miejsca wieczornej rozrywki, funkcjonujące w miejscowościach na szlaku (do 4 obiektów, po 1 pkt):

1. Suwałki – Kosmos Club **[1 pkt]**

2. Kętrzyn – City Club **[1 pkt]**

3. Giżycko – Klub Kaponiera **[1 pkt]**

4. Olsztyn – Klub Mięta **[1 pkt]**

V.B.b. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

Park narodowy z muzeum przyrodniczym na terenie gmin w przestrzeni szlaku (za każdą jednostkę po 4 pkt):

1. Wigierski Park Narodowy z Muzeum Wigier im. Alfreda Lityńskiego w Starym Folwarku **[4 pkt]**

Park Krajobrazowy lub Park Kulturowy w gminach w przestrzeni szlaku (do trzech, po 2 pkt)*: – brak **[0 pkt]**

Rezerwat przyrody na terenie gmin w przestrzeni szlaku (do trzech, po 1 punkcie)**:

1. Rezerwat przyrody „Borki” **[1 pkt]**

2. Rezerwat przyrody „Torfowisko Spytkowo” (gmina Giżycko, nadleśnictwo Borki) **[1 pkt]**

3. Rezerwat przyrody „Jezioro Dobskie” (gmina Giżycko) **[0 pkt]**

Park miejski duży kultywowany (od 4 ha) z obiektami sztuki (za pierwsze dwa po 1 punkcie):

1. Giżycko – Park Miejski **[1 pkt]**

2. Olsztyn – Park Zamkowy **[1 pkt]**

Suma punktów za podkategorię V.B.: 20 (maksymalna)

V.C. Pozostała oferta turystyczna na obszarze szlaku**V.C.a. Miejsca aktywnego wypoczynku:**

Centra aktywnego wypoczynku (do 3, po 2 pkt):

1. Suwałki – Ośrodek Sportu i Rekreacji [2 pkt]
2. Giżycko – Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji [2 pkt]
3. Olsztyn – Ośrodek Sportu i Rekreacji [2 pkt]

V.C.b. Inne atrakcje przyrodnicze:

Jeziora (zdatne do kąpieli, dostępne) (za pierwsze dwa akweny, po 2 pkt):

1. Jezioro Oleckie Wielkie [2 pkt]
2. Jezioro Niegocin [2 pkt]

Pomniki przyrody (do dwóch na szlaku):

1. Wierzba krucha rosnąca w pobliżu ulicy 1 Maja w Suwałkach (przy rzece Czarna Hańcza, pomnik przyrody nr 574 S) [1 pkt]
2. Dąb szypułkowy nazywany „Dąbkim Wolności w parku im. Konstytucji 3 Maja w Suwałkach (nr 50 S) [1 pkt]

V.C.c. Pozostałe atrakcje turystyczne

Wieże widokowe stale dostępne (za pierwsze dwie na terenie gmin na szlaku, po 1 pkt):

1. Wieża w pokamedulski zespole klasztornym w Wigrach [1 pkt]
2. Wieża ciśnień („Wodna Wieża) w Giżycku [1 pkt]
3. Wieża w Bazylice św. Jerzego w Kętrzynie [0 pkt]
4. Obserwatorium Astronomiczne w wieży ciśnień w Olsztynie [0 pkt]

Możliwość zamówienia lotu turystycznego nad miejscowościami szlaku (za pierwszą ofertę 3 pkt):

1. Giżycko: Aeroklub Krainy Jezior – oferta lotów turystycznych nad Wielkimi Jeziorami Mazurskimi: „Mazury z góry” [3 pkt]

Zabytkowe linie kolejowe normalnotorowe lub wąskotorowe z przynajmniej dwoma przystankami w miejscowościach szlaku* (za dwie pierwsze, po 3 pkt):

1. Linia kolejowa nr 259, Kętrzyn – Węgorzewo: działająca sezonowo; pociągi uruchamia Stowarzyszenie Kolejowych Przewozów Lokalnych w Kaliszu. Przystanki w pobliżu obiektów szlaku: Kętrzyn i Karolewo. [3 pkt]

Stała lub sezonowa regularna oferta rejsów białej floty po jeziorach lub rzekach w miejscowościach szlaku (za pierwsze dwie, po 1 pkt):

1. Rejsy po jeziorze Wigry [1 pkt]
2. Biała Flota „Żegluga Mazurskiej” – rejsy po Wielkich Jeziorach Mazurskich z portu w Giżycku [1 pkt]

Oznaczone trasy rowerowe na terenie szlaku, częściowo z nim zbieżne, łączące minimum dwie miejscowości szlaku, z wypożyczalnią rowerów (za pierwsze trzy, po 3 pkt):

1. **Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo (Suwałki – Wigry) [3 pkt]**
2. Szlak rowerowy „Błękitna Wstęga Jezior” (niebieski); długość: 79,2 km; Przebieg: Giżycko – Doba – Sztynort – Pozezdrze – Kruklanki – Giżycko; wypożyczalnia rowerów: Wama Tour w Giżycku [3 pkt]
3. Szlak rowerowy „Grodzisk Pruskich” (czerwony); Przebieg: Giżycko – Wilkasy – Ryn – Gierłoż – Kętrzyn – Święta Lipkę; wypożyczalnia rowerów: Wama Tour w Giżycku [3 pkt]

Suma punktów za podkategorię V.C.: 20 (maksymalna)

V.D. Pozostałe czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną szlaku**V.D.a. Krzyżowanie się szlaków turystycznych**

Krzyżowanie się szlaku z innym szlakiem turystyczno-kulturowym o zasięgu międzynarodowym lub krajowym, jeśli przynajmniej jeden obiekt należy do obu szlaków (za pierwsze trzy, po 5 pkt):

1. Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej na Warmii i Mazurach (odcinek regionalny szlaku realnego). Długość: 580 km. Obiekt należący do obydwu szlaków: Kruklanki [5 pkt]
2. Europejski Szlak Gotyku Ceglanego (*European Route of Brick Gothic*). Obiekt należący do obydwu szlaków: bazylika konkatedralna pw. św. Jakuba w Olsztynie [5 pkt]

Krzyżowanie się szlaku z innym szlakiem turystyczno-kulturowym o zasięgu regionalnym, jeśli przynajmniej jeden obiekt należy do obu szlaków (za pierwsze trzy, po 3 pkt):

1. Szlak Fortyfikacji Mazurskich. Obiekty należące do obydwu szlaków: Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Świętej Lipce oraz kościół pw. św. Jerzego w Kętrzynie [Mikos v. Rohrscheidt, 2018: 155]. [3 pkt]

Krzyżowanie się szlaku z innym szlakiem turystyczno-kulturowym o zasięgu regionalnym, jeśli żaden obiekt nie należy do obu szlaków (za pierwsze trzy*, po 2 pkt):

1. Szlak Zamków Gotyckich [2 pkt]

V.D.b. Duże miasta na szlaku

Miasta liczące 100–250 tys. mieszkańców, z rozwiniętą infrastrukturą handlową na miejscu, położone na szlaku (za każde do trzech, po 3 pkt): Olsztyn [3 pkt]

Miasta liczące 50–100 tys. mieszkańców, z rozwiniętą infrastrukturą handlową na miejscu, położone na szlaku (za każde do trzech, po 1 pkt): Suwałki [1 pkt]

Suma punktów za podkategorię V.D.: 19 pkt (z 20 możliwych)

Suma punktów za kategorię V: 99 (ze 100 możliwych)

KATEGORIA VI: Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna

Ocena infrastruktury turystycznej jest zdaniem autora prezentowanego opracowania kluczowym składnikiem oceny potencjału turystycznego szlaku pielgrzymkowego *Camino de Santiago*. Mniejsze znaczenie dla caminowiczów ma z kolei dostępność komunikacyjna.

Zgodnie z kryteriami zaproponowanymi przez Mikos v. Rohrscheidta ofertę noclegową oceniono w odniesieniu do jej różnorodności – od najwyższych kategorii hoteli, poprzez pensjonaty, hostele, szkolne schroniska młodzieżowe po gospodarstwa agroturystyczne, zaś obiekty gastronomiczne zostały oceniane pod kątem ofert kuchni tematycznej, kuchni tradycyjnej oraz regionalnej [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 158].

Dane do oceny potencjału turystyczno-kulturowego w tej kategorii pochodzą z: Centralnego Wykazu Obiektów Hotelarskich zamieszczonego na portalu Ministerstwa Sportu i Turystyki [<https://turystyka.gov.pl/cwoh/index>, dostęp: 25.03.2018 r.], portalu Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych [<http://www.ptsm.org.pl/>, dostęp: 25.03.2018 r., portali przewoźników publicznych, oficjalnych portali internetowych obiektów noclegowych i gastronomicznych. Dane te zostały weryfikowane w trakcie badań terenowych prowadzonych na szlaku.

VI.A. Baza noclegowa na szlaku:

Obiekty noclegowe poszczególnych klas w trzech wyznaczonych miejscowościach, lub położonych poza nimi, lecz w promieniu 15 km od ich centrum (w sumie do 3 obiektów

noclegowych dla całego szlaku i danej kategorii, po 2 punkty za każdy). Do badania wyznaczono miejscowości (i najbliższą okolicę): Suwałki i gminę wiejską Suwałki dla kościoła pw. św. Jakuba w Bakalarzewie, Kętrzyn i gminę wiejską Kętrzyn dla bazyliki pw. św. Jerzego w Kętrzynie oraz Olsztyn i gminę miejską Olsztyn dla bazyliki konkatedralnej pw. św. Jakuba w Olsztynie.

Hotele:

– Hotele kategorii 5*****:

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Suwałk **[0 pkt]**

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Kętrzyna **[0 pkt]**

Olsztyn: Hotel Marina Club Destination SPA **[2 pkt]**

– Hotele kategorii 4****:

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Suwałk **[0 pkt]**

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Kętrzyna **[0 pkt]**

Olsztyn: Hotel Wileński **[2 pkt]**

– Hotele kategorii 3***:

Suwałki: Hotel Akvilon **[2 pkt]**

Kętrzyn: Hotel Agros **[2 pkt]**

Olsztyn: Omega Hotel **[2 pkt]**

– Hotele kategorii 2**:

Suwałki: Hotel Logos **[2 pkt]**

Kętrzyn: Hotel Wanda **[2 pkt]**

Olsztyn: **Pirat Hotel** & SPA** **[2 pkt]**

– Hotele kategorii 1*:

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Suwałk **[0 pkt]**

Brak hotelu tej kategorii w promieniu 15 km od Kętrzyna **[0 pkt]**

Olsztyn: Hotel Wysoka Brama **[2 pkt]**

Hostele:

Suwałki: Hostel „Wigry” **[2 pkt]**

Kętrzyn: Hostel Aria **[2 pkt]**

Olsztyn: Hostel Relaks **[2 pkt]**

Pensjonaty:

Suwałki: Folwark Hutta **[2 pkt]**

Reszel: Pensjonat „Impuls” (w promieniu 15 km od Kętrzyna) **[2 pkt]**

Olsztyn: Pensjonat „U Jacka” **[2 pkt]**

Schroniska turystyczne lub młodzieżowe:

Suwałki: Schronisko Młodzieżowe **[2 pkt]**

Kętrzyn: Szkolne Schronisko Młodzieżowe przy Powiatowym Centrum Edukacyjnym **[2 pkt]**

Olsztyn: Szkolne Schronisko Młodzieżowe **[2 pkt]**

Inne nieskategoryzowane stałe usługi noclegowe:

Stary Folwark, Suwałki: Ośrodek Wypoczynkowy „U Zygmunta” **[2 pkt]**

Kętrzyn, Filipówka 8A: „Zacisze Mazury” **[2 pkt]**

Olsztyn: Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Gronie” **[2 pkt]**

Gospodarstwa agroturystyczne:

Suwałki: Gospodarstwo agroturystyczne „U Mańka” [2 pkt]

Kętrzyn: „Stara Leśniczówka Gierłoż” [2 pkt]

Olsztyn: Gospodarstwo agroturystyczne „W Lesie” [2 pkt]

Suma punktów za podkategorię VI.A. – 48 (z 60 możliwych)

VI.B. Restauracje i inne obiekty gastronomiczne

Restauracje funkcjonujące bezpośrednio przy obiektach szlaku (do 5 lokali, po 4 pkt):

1. Wigry – pokamedulski zespół klasztorny [4 pkt]

Dodatek za kuchnię tematyczną (danie związane z tematem szlaku), jeśli jest oferowana w wymienionych restauracjach przy obiektach (do pięciu lokali, po 2 pkt za obiekt):

Brak oferty kulinarnej, która mogłaby być uznana za zbieżną z tematem Drogi św. Jakuba [0 pkt]

Inne restauracje z kuchnią regionalną w miejscowościach przy szlaku* (do 5, po 2 pkt):

1. Giżycko: Restauracja „Tawerna Dzika Czapla” [2 pkt]

2. Giżycko: Restauracja „Papryka” [2 pkt]

3. Giżycko: Restauracja Bibliotheque [2 pkt]

4. Reszel: Restauracja Zamkowa [2 pkt]

Restauracje z kuchnią tradycyjną w miejscowościach przy szlaku** (do 5, po 1 pkt):

1. Dusznica: Gospoda [0 pkt]

2. Suwałki: Restauracja „OPEN Suwalszczyzna” [0 pkt]

3. Kętrzyn: „Zajazd pod Zamkiem” [0 pkt]

4. Święta Lipka: Karczma „Berta” [0 pkt]

5. Olsztyn: Restauracja Zamkowa [0 pkt]

Inne restauracje w miejscowościach przy szlaku*** (do 5, po 1 pkt):

1. Sejny: Karczma „Dom Litewski” [0 pkt]

2. Suwałki, Krzywe: „Gościniec pod Strzechą” [0 pkt]

3. Suwałki: „Kuchnia Tatarska u Alik” [0 pkt]

4. Kruklanki: Restauracja „Pod Żubrem” [0 pkt]

5. Giżycko: Restauracja „Tawerna Dzika Czapla” [0 pkt]

6. Giżycko: Restauracja „Kuchnie Świata” [0 pkt]

7. Kętrzyn: „Zajazd pod Zamkiem” [0 pkt]

8. Olsztyn: Restauracja „Česká Hospoda” [0 pkt]

Dodatkowe punkty za każdą z wymienionych restauracji, czynną dłużej niż do 22.00 (po 1 punkcie za każdą restaurację):

1. Giżycko: Restauracja „Tawerna Dzika Czapla” [1 pkt]

2. Giżycko: Restauracja „Papryka” [1 pkt]

3. Giżycko: Restauracja Bibliotheque [1 pkt]

4. Reszel: Restauracja Zamkowa [1 pkt]

Dodatkowe punkty za regularną ofertę kulturalną niezwiązaną z tematem szlaku lub jego obiektów w każdej z wymienionych restauracji przy obiektach oraz w restauracjach z kuchnią regionalną lub tradycyjną albo za ofertę związaną z tematem szlaku, lecz nieregularną (do 5 restauracji – po 1 punkcie):

1. Giżycko: Restauracja Bibliotheque – warsztaty kulinarne, koncerty fortepianowe, koncerty szant **[1 pkt]**
2. Suwałki: „Kuchnia Tatarska u Alik” – warsztaty kulinarne w jurcie mongolskiej **[1 pkt]**

Suma punktów za podkategorię VI.B.: 18 (z 60 możliwych)

VI.C. Komunikacja

VI.C.a. Dostępność komunikacyjna szlaku (obiekty kluczowe szlaku):

Obiekty kluczowe położone w odległości do 50 km od lotniska krajowego* (za pierwsze dwa obiekty po 3 pkt):

1. Olsztyn – bazylika konkatedralna pw. św. Jakuba – w odległości mniejszej do 50 km od Portu Lotniczego Olsztyn – Mazury **[3 pkt]**

Obiekty kluczowe położone w odległości mniejszej niż 20 km od zjazdu z autostrady lub drogi ekspresowej (za pierwsze dwa obiekty po 5 pkt):

1. Suwałki – konkatedra pw. św. Aleksandra – w odległości mniejszej niż 20 km od zjazdu z drogi ekspresowej S61 **[5 pkt]**
2. Olsztyn – bazylika konkatedralna pw. św. Jakuba – w odległości mniejszej niż 20 km od zjazdu z drogi ekspresowej S51³ **[5 pkt]**

Przebieg dróg krajowych przez gminy, w których znajdują się obiekty kluczowe szlaku (do 2 dróg krajowych na każdy obiekt, lecz do 5 dróg na cały szlak po 2 pkt):

1. Suwałki:

– S61 – droga ekspresowa: Raczek – Suwałki **[2 pkt]**

– DK 8 – trasa drogi krajowej nr 8: Budzisko – Suwałki **[2 pkt]** – Raczek – Augustów – Suchowola – Białystok – Wyszaków – Radzymin – Warszawa – Tomaszów Mazowiecki – Wrocław – Kłodzko – Kudowa Zdrój.

2. Kętrzyn: brak dla miasta i gminy **[0 pkt]**

3. Olsztyn:

– DK 16 – trasa drogi krajowej nr 16: Dolna Grupa – Iława – Ostróda – Olsztyn **[2 pkt]** – Barczewo – Mrągowo – Ełk – Augustów – Sejny – Ogrodniki.

– DK 51 – trasa drogi krajowej nr 51: granica państwa – Bezledy – Bartoszyce – Lidzbark Warmiński – Dobrze Miasto – Olsztyn **[2 pkt]** – Olsztynek.

Duże dworce kolejowe w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za pierwsze dwa po 3 pkt):

1. Suwałki **[3 pkt]**

2. Olsztyn **[3 pkt]**

Pozostałe dworce kolejowe* w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za każdy po 2 pkt):

1. Kętrzyn **[0 pkt]**

Dworce autobusowe w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za każdy po 2 pkt):

1. Suwałki **[2 pkt]**

2. Olsztyn **[2 pkt]**

Przystanki* autobusowe w miejscowościach z obiektami kluczowymi (za każdy po 1 pkt):

1. Kętrzyn **[1 pkt]**

³ https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/s/siec-drog-krajowych-w-polsce_6848/siec_dk_25_09_2017r.pdf
[pozyskano: 28.01.2018 r.]

VI.C.b. Transport zorganizowany na obszarze szlaku:

Stała linia kolejowa, autobusowa lub mikrobusowa łącząca przynajmniej cztery obiekty szlaku, w tym przynajmniej dwa obiekty kluczowe (za pierwsze 3 linie po 5 punktów):

1. Linia autobusowa Arriva Sp. z o.o. łącząca dwie miejscowości z obiektami kluczowymi (Kętrzyn i Olsztyn), a także inne miejscowości z innymi obiektami przy szlaku: Święta Lipka, Reszel, Kolno i Barczewo [5 pkt]
2. Linia autobusowa PKS Nova S.A. O/Suwałki łącząca dwie miejscowości z obiektami kluczowymi (Kętrzyn i Olsztyn), a także miejscowości z innymi obiektami przy szlaku Giżycko, Olecko i Bakałarzewo [5 pkt]

Dodatkowe kursy regularnych linii kolejowych lub autobusowych w sezonie turystycznym (za pierwsze 5 linii i kursów po 2 pkt):

1. Linia Kolejowa PKP Kętrzyn-Węgorzewo (nr 259) w sezonie turystycznym łączy 2 miejscowości z obiektami szlaku: w Kętrzynie (obiekt kluczowy) i w Karolewie. [2 pkt]

Suma punktów za podkategorię VI.C.: 44 (z 80 możliwych)

Suma punktów za kategorię VI: 110 (z 200 możliwych)

Łączna suma punktów za wszystkie kategorie (I-VI): 627 (z 1000 możliwych)

Tab. 1 Zestawienie punktacji w poszczególnych zakresach dla Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* (odcinek „Suwalszczyzna” oraz „Warmia i Mazury”: Dusznica – Olsztyn)

Kategoria	Podkategorie	Punkty uzyskane	Maks. liczba możliwych punktów
Kategoria I: Organizacja szlaku	A. Tematyzacja szlaku	24	50
	B. Oznaczenie szlaku	40	50
	C. Koordynacja szlaku	36	50
	D. Dostępność obiektów	13	50
	Suma: cała kategoria:	113	200
Kategoria II: Ogólna atrakcyjność turystyczna szlaku	A. Autentyczność obiektów	40	40
	B. Zwartość szlaku	5	15
	C. Liczba obiektów	12	15
	D. Własna usługa transportowa	10	15
	E. Stan utrzymania obiektów	15	15
	Suma: cała kategoria:	82	100
Kategoria III: Turystyczno-kulturowy potencjał obiektów szlaku	A. Znaczenie kulturowe zgodne z tematem szlaku	30	60
	B. <i>Eventy</i> zgodne z tematyką	30	40
	C. Dodatkowe atrakcje tematyczne	15	20
	D. Znaczenie historyczne	9	20
	E. Znaczenie biograficzne	5	20
	F. Znaczenie religijne	0	20
	G. Znaczenie: inne typy turystyki kulturowej	14	20
	H. Znaczenie: grupy etniczne	12	20
	I. Dodatek: oferta obiektów	25	30
	J. Dodatek: obiekty unikalne	20	50
	Suma: cała kategoria:	160	300

Kategoria	Podkategorie	Punkty uzyskane	Maks. liczba możliwych punktów
Kategoria IV: Obsługa własna szlaku	A. Promocja szlaku	34	45
	B. Oferty wypraw	15	20
	C. Oferta pakietowa	14	20
	D. Inne elementy obsługi turystycznej	0	15
	Suma: cała kategoria:	63	100
Kategoria V: Pozostała oferta turystyczna szlaku	A. Inna turystyczno-kulturowa	40	40
	B. Inna kulturowa, przyrodnicza	20	20
	C. Inna turystyczna	20	20
	D. Pozostałe czynniki	19	20
	Suma: cała kategoria:	99	100
Kategoria VI: Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna	A. Noclegi	48	60
	B. Gastronomia	18	60
	C. Komunikacja	44	80
	Suma: cała kategoria:	110	200
Suma dla wszystkie kategorie:		627	1000

8. Interpretacja wyników waloryzacji Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* (odcinek Dusznica – Olsztyn)

Przeprowadzona waloryzacja Drogi Polskiej metodą opracowaną przez A. Mikos von Rohrscheidt wykazała, że badany odcinek *Camino Polaco* zgodnie z osiągniętą punktacją ogólną (**627 pkt**) należy zakwalifikować jako **szlak o dużym potencjale turystycznym** [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 164]. Dla porównania, waloryzowanym już odcinkom Drogi św. Jakuba w Polsce przypisano następującą liczbę punktów: zachodniopomorski odcinek Pomorskiej Drogi św. Jakuba: 598 pkt [Duda, 2014: 86] i Wielkopolska Droga św. Jakuba: 548 pkt [Cerkaski, 2012: 72]. Należy jednak zaznaczyć, że przeprowadzone przez T. Dudę i T. Cerkaskiego waloryzacje w/w dwóch odcinków Drogi św. Jakuba zawierają niestety błędy – m.in. w przydzieleniu punktów w poszczególnych kategoriach. Dotyczy to głównie przyznaniu dodatkowych punktów za turystyczno-kulturowy potencjał szlaku, ofertę turystyczno-kulturową na obszarze szlaku (muzea poza szlakiem lub poza tematem szlaku, eventy poza szlakiem), oraz restauracje i obiekty komunikacyjne. Dodatkowo T. Duda wprowadził niewielką modyfikację metody bonitacji punktowej zaadoptowanej przez Armina Mikos von Rohrscheidt, przyznając dodatkowe punkty w kategorii VI.A. (Baza noclegowa na szlaku) za funkcjonowanie specjalnie przystosowanego schroniska pielgrzymiego (tzw. albergi), oznakowanej zgodnie z tematyką szlaku i funkcjonującą w opisach merytorycznych trasy (przewodnikach, materiałach informacyjnych itp.) [Duda, 2014: 84].

Szczegółowa interpretacja wyników dla poszczególnych kategorii waloryzacji przedstawia się następująco. W kategorii I oceniano organizację i koordynację szlaku, zgodność poszczególnych obiektów z tematem szlaku, a także dostępność poszczególnych obiektów Drogi Polskiej. W sumie w kategorii I przypisano badanemu odcinkowi *Camino de Santiago* 113 pkt (na 200 możliwych), co klasyfikuje go jako **szlak realny**. Według Mikos v. Rohrscheidt, liczba i rozkład punktów oznacza, że istnieją na tyle duże braki w odniesieniu do przynajmniej dwóch z czterech zastosowanych w tej kategorii kryteriów, że nie może być uznany za w pełni dostępny dla zwiedzających lub faktycznie koordynowany lub wystarczająco tematyzowany lub też w pełni oznaczony w terenie, aby mógł uchodzić za produkt w pełni rozwinięty [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 164]. Najslabiej oceniona w tej

kategorii była zgodność tematyczna poszczególnych obiektów z deklarowanym tematem szlaku (zgodność tą wykazuje tylko 4 na 18 obiektów) oraz faktyczna pełna dostępność obiektów szlaku.

W kategorii II (ogólna atrakcyjność turystyczna szlaku) badany odcinek *Camino Polaco* został oceniony na **82 punkty ze 100 możliwych**, co oznacza, że jest to **szlak atrakcyjny turystycznie** [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 165]. Wszystkie 18 obiektów na szlaku mają charakter autentyczny, a ich stan utrzymania jest zadawalający, przy czym w wielu obiektach brakuje dostępnych toalet publicznych i węzłów sanitarnych. Charakter szlaku (szlak pątniczy – pieszy lub rowerowy) nie miał wpływu na ocenę regularnej usługi transportowej pomiędzy poszczególnymi obiektami przy szlaku.

W kategorii III – decydującej o turystyczno-kulturowym potencjale szlaku – Droga św. Jakuba *Camino Polaco* na odcinku Dusznica – Olsztyn otrzymała 160 punktów na 300 możliwych, co plasuje ją w grupie szlaków o **średniej tematycznej atrakcyjności turystyczno-kulturowej, skoncentrowanej na deklarowanej tematyce szlaku** [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 167]. Niewysoka liczba punktów przypisanych w tej kategorii wynika m.in. z braku przy szlaku obiektów o znaczeniu międzynarodowym (wpisanych na listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO). W dniu 20 kwietnia 2018 r. szlak wzbogacił się o Pomnik Historii – jest nim Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Świętej Lipce. Obiekty położone przy *Camino Polaco* mają jednak duże znaczenie dla turystyki obiektów militarnych („Wilczy Szaniec”, Twierdza Boyen), turystyki biograficznej (Suwałki, „Wilczy Szaniec”) oraz turystyki muzealnej. Obiektem o międzynarodowym znaczeniu historycznym, jednak nie związanym z tematem szlaku, jest kwatera główna Adolfa Hitlera „Wilczy Szaniec”. Wysoko oceniona została oferta obiektów w zakresie przewodnictwa oraz własnego materiału informacyjnego.

Poprawnie wypada również ocena Drogi Polskiej pod kątem działań promocyjnych i obsługi własnej. W kategorii tej szlak uzyskał 63 pkt ze 100 możliwych, co kwalifikuje go do **szlaku z dostatecznym poziomem usług turystycznych i znaczną aktywnością autopromocyjną** [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 169]. Dobrze należy ocenić informację i promocję szlaku, choć *Camino Polaco* na odcinku Dusznica – Olsztyn nie posiada własnego, aktualizowanego portalu internetowego. Do tej pory wydane zostały dwa przewodniki po badanym odcinku szlaku, a także szereg publikacji książkowych, przewodnikowych i albumowych po obiektach przy szlaku. Dodatkowym atutem drogi są oferty wypraw – w postaci pielgrzymek pieszych i rowerowych, które organizuje Bractwo Pielgrzymkowe św. Jakuba w Kętrzynie. Niestety od momentu otwarcia szlaku nie zorganizowano konferencji naukowej i popularyzacyjnej, związanej z tematyką szlaku.

W kategorii V (ogólna atrakcyjność turystyczna szlaku) Droga św. Jakuba *Camino Polaco* uzyskała niemal maksymalną z możliwych liczbę punktów (99), co klasyfikuje ją jako **szlak o wybitnym znaczeniu kulturowo-turystycznym i ogólnoturystycznym** [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 170]. Wpływ na tak wysoką ocenę ma przebieg szlaku przez miasta (Suwałki, Giżycko, Kętrzyn, Olsztyn) z bogatą ofertą turystyczno-kulturową dla różnych form turystyki. Rangę szlaku podwyższają również walory przyrodnicze w przestrzeni szlaku (Wigierski Park Narodowy, rezerваты przyrody i pomniki przyrody, jeziora zdadne do kąpiel, a także parki miejskie) oraz krzyżowanie się szlaku z innymi szlakami turystyczno-kulturowymi o zasięgu międzynarodowym (Europejski Szlak Gotyku Ceglanego), krajowym (Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej na Warmii i Mazurach) i o zasięgu regionalnym (Szlak Fortyfikacji Mazurskich i Szlak Zamków Gotyckich). Najslabiej w tej kategorii została oceniona zakres „Duże miasta na szlaku”, bowiem na badanym odcinku *Camino Polaco* jedynym miastem liczącym ponad 100 tys. mieszkańców jest Olsztyn, brakuje natomiast miast powyżej 250 tys. mieszkańców.

Ogólna ocena bazy noclegowej i gastronomicznej w trzech wyznaczonych miejscowościach na szlaku (Suwałki, Kętrzyn, Olsztyn) wypadła dobrze. W ramach kategorii

VI (Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna) Droga Polska uzyskała 110 punktów (na 200 możliwych) – co oznacza, że jest to **szlak ze średnio rozwiniętą infrastrukturą służącą turystyce** [Mikos v. Rohrscheidt, 2010: 172]. Ocenę w zakresie bazy gastronomicznej obniża brak restauracji funkcjonujących bezpośrednio przy obiektach szlaku (za wyjątkiem zespołu pokamedulskiego w Wigrach) oraz brak oryginalnych produktów kulinarnych związanych z tematem szlaku. Należy jednak podkreślić, że głównym problemem związanym z funkcjonowaniem odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce, w tym także *Drogi Polskiej* jest słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, która mogłaby zaspokoić potrzeby zarówno indywidualnego pielgrzyma, jak i kilkunastoosobowej grupy pątników. Największe braki w tym zakresie dotyczą bazy noclegowej, a zwłaszcza pożądanej przez caminowiczów sieci schronisk – albergue, a także miejsc do odpoczynku, spożycia posiłku i schronienia przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi na szlaku (schrony, wiaty turystyczne, ławki, stoły). Na podkreślenie zasługują dwie *albergi* (schroniska) dla caminowiczów, które funkcjonują przy sanktuarium Matki Bożej Sejneńskiej oraz w parafii konkatedralnej pw. św. Jakuba w Olsztynie – tzw. Centrum św. Jakuba. Ogólną oceną w tej kategorii obniża również brak usług noclegowych hotelów zarówno najniższej kategorii (1*), jak i najwyższej kategorii (4* i 5*) w odległości 15 km od dwóch obiektów kluczowych: Bakalarzewa i Kętrzyna. Wędrujący szlakiem Drogi Polskiej Jakuba korzystają głównie z bazy noclegowej Mazur i Warmii, przez które przebiega szlak. Baza ta jest bardzo dobrze rozwinięta, jednak wyraźnie sezonowa.

9. Atuty i mankamenty badanego odcinka Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* (Dusznica – Olsztyn) – ocena oparta na wynikach waloryzacji oraz własnych obserwacjach

9.1. Mocne strony szlaku

Droga św. Jakuba *Camino Polaco* jest kluczowym odcinkiem zarówno polskiej, jak i europejskiej sieci *Camino de Santiago*. Pierwsza koncepcja oznakowania tego odcinka Szlaku Jakubowego powstała już w 2004 r. i pod tym względem, szlak ten należy obok Dolnośląskiej Drogi św. Jakuba do najstarszych w Polsce. Szlak został bardzo dobrze oznakowany przez p. Bogdana Czerniawskiego, którego wsparło Bractwo Pielgrzymkowe św. Jakuba w Kętrzynie. Przeprowadzone przez Autora prezentowanego opracowania liczne wywiady zarówno z Koordynatorem szlaku – p. Józefem Banaszukiem, jak wieloma pielgrzymami i caminowiczami w Polsce, którzy przeszli badany odcinek szlaku wykazały, że Droga Polska należy do najwyższej ocenianych odcinków *Camino de Santiago* w kraju pod względem atrakcyjności krajobrazowej i oznakowania.

Atutem badanego odcinka *Camino Polaco* jest pełne oznakowanie szlaku na odcinku 317 km, z Dusznicy do Olsztyna. Bardzo dobrze należy ocenić również sposób wytyczenia szlaku – w znacznej części przebiega on bowiem wzdłuż dróg gruntowych lub twardych, a także duktów leśnych – najbardziej przyjaznego podłoża do wędrówek pieszych. Ozdobą „caminową” badanego odcinka szlaku jest 20 „kamieni św. Jakuba” postawionych przy kluczowych obiektach szlaku oraz 5 dużych i 14 małych tablic informacyjnych o *Camino Polaco*, które znajdują się także przy głównych obiektach drogi. Bardzo mocną stroną szlaku jest jego włączenie w europejską sieć *Camino de Santiago* i jego lokalizacja. Droga św. Jakuba *Camino Polaco* łączy się bowiem z siecią Szlaku Jakubowego na Litwie (Punia – Łódzkie) – szlaki te są obecnie najbardziej na północny-wschód wysuniętymi odcinkami *Camino de Santiago* w Europie. Coraz częściej takimi „egzotycznymi” odcinkami Drogi św. Jakuba interesują się osoby, które wędrowały – pielgrzymowały różnymi fragmentami *Camino de Santiago* na Półwyspie Iberyjskim. Podkreślić należy, że wszystkie 18 obiektów na badanym odcinku szlaku są autentyczne, czyli nie stanowią wtórnych kreacji na potrzeby

szlaku, a odległość między kolejnymi obiektami szlaku – za wyjątkiem odcinków Olecko – Kruklanki oraz Giżycko – Gierłoż, jest mniejsza niż 30 km. Większość obiektów jest położona bezpośrednio lub w bliskim sąsiedztwie od ośrodków o dużej lub znacznej recepcji turystycznej.

Dla caminowiczów ważne na szlaku są ślady kultu św. Jakuba Starszego Apostoła. I choć przy badanym odcinku Drogi św. Jakuba znajdują się tylko dwa kościoły pw. św. Jakuba Starszego Apostoła w Bakalarzewie i Olsztynie, to ranga obiektu w Olsztynie jest znacząca – jest to bowiem jedna z dwóch polskich katedr (obok Szczecina) pw. św. Jakuba Starszego Apostoła. Św. Jakub jest także patronem Olsztyna. Ikonografia św. Jakuba Apostoła występuje również w bazylice św. Jerzego w Kętrzynie, bazylice Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Świętej Lipce, w kościele pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Reszlu oraz w kościele pw. św. Andrzeja Apostoła w Barczewie.

Kolejnym bardzo ważnym atutem Drogi Polskiej jest atrakcyjność turystyczna przestrzeni geograficznej (przestrzeni turystycznej i przestrzeni sakralnej) przez którą oznakowano szlak. Malownicze regiony Suwalszczyzny, Mazur i Warmii to obszary o wysokich walorach krajobrazowych. Pielgrzymkowa ranga szlaku jest wzmocniona poprzez funkcjonowanie przy nim sanktuariów o randze ponadregionalnej (sanktuarium Matki Jedności Chrześcijan w Świętej Lipce) i diecezjalnej (m.in. sanktuarium Matki Bożej Sejneńskiej w Sejnach, sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Suwałkach, sanktuarium Podwyższenia Krzyża Świętego w Olecku, sanktuarium św. Brunona w Giżycku, sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia w Kętrzynie, sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia w Olsztynie). Rangę szlaku podnoszą także obiekty związane ze św. Janem Pawłem II na Wigrach, w Olsztynie i w Leszczewie oraz Szlaki Papieskie.

Za kolejny atut szlaku należy uznać bardzo dobrą koordynację szlaku, którą podejmuje Bractwo Pielgrzymkowe św. Jakuba w Kętrzynie we współpracy z duszpasterzami parafii i władzami samorządowymi gmin, przez które przebiega szlak. Bractwo podejmuje wiele działań dodatkowych związanych z tematyką szlaku – organizuje pielgrzymki – wędrowki o charakterze pielgrzymkowo-turystycznym, a także szereg mikroeventów związanych tematycznie z kultem św. Jakuba i Drogą św. Jakuba. Osoby, które przejdą co najmniej 100 km Drogi Polskiej i udokumentują to poprzez zebranie pieczętek w Paszporcie Pielgrzyma otrzymują od Bractwa Pielgrzymkowego w Kętrzynie specjalny certyfikat – tzw. „Warmiankę”. Cykliczne lokalne imprezy religijne związane ze św. Jakubem organizowane są w Kętrzynie i Olsztynie. Dla turysty kulturowego wędrującego Drogą Polską z Dusznicy do Olsztyna ważnymi obiektami będą przede wszystkim: Pomnik Historii tj. Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Świętej Lipce, gotyckie kościoły (Kętrzyn, Reszel, Olsztyn) oraz zespoły kościelno-klasztorne (Sejny, Wigry, Święta Lipka, Barczewo). Dla turysty poszukujących obiektów związanych z turystyką militarną ogromną satysfakcją będzie zwiedzenie „Wilczego Szańca” – kwatera główna Adolfa Hitlera w Gierłożu, a także Twierdzy Boyen w Giżycku.

9.2. Słabe strony szlaku

Poważnym mankamentem badanego odcinka Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* jest słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna na szlaku poza dużymi miastami. Dotyczy to przede wszystkim bazy uzupełniającej na szlaku, zwłaszcza miejsc do odpoczynku i schronienia przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi (schrony, wiaty turystyczne, ławki, stoły, oparcia na rowery), a także bazy noclegowej – brak sieci schronisk dla pielgrzymów – albergue (za wyjątkiem funkcjonujących schronisk w Sejnach i Olsztynie). Tylko część obiektów przy szlaku jest wyposażona w WC oraz węzły sanitarne. Droga Polska z Dusznicy do Olsztyna posiada niestety skromną ikonografię św. Jakuba Starszego Apostoła w świątyniach lub kaplicach przy szlaku (za wyjątkiem Bakalarzewa, Kętrzyna, Świętej Lipki, Reszla, Barczewa i Olsztyna). Pomimo starań i szeregu projektów realizowanych przez

koordynatora szlaku niezadowolająca jest wiedza na temat *Camino Polaco* wśród duszpasterzy pracujących w parafiach przy szlaku, a także nieznajomość tematyki szlaku lub też obojętność wobec niego wśród części gospodarzy mieszkających przy szlaku. Przeprowadzone w trakcie badań terenowych wywiady w kilku punktach informacji turystycznej (Giżycko, Olecko) wykazały także brak wiedzy na temat Drogi Polskiej wśród pracowników tychże ośrodków. Odnotować należy także braki w informacji o szlaku w lokalnych portalach internetowych gmin, miast i powiatów przez które przebiega droga.

10. Postulaty w zakresie modyfikacji i rozwijania oferty szlaku

Przeprowadzona bonitacja punktowa Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* na odcinku z Dusznicy do Olsztyna pozwoliła wykazać mocne i słabe strony całego szlaku, jego atrakcyjność turystyczną, koordynację, a także braki. Mankamenty wynikają w dużej mierze z krótkiego okresu funkcjonowania szlaku, który nie zdołał jeszcze zaistnieć w świadomości mieszkańców Suwalszczyzny, Mazur i Warmii. Aby *Camino Polaco* był szlakiem autentycznym i żywym, musi być obecny i znany w społeczności lokalnej. Konieczna jest zatem praca informacyjna i edukacyjna – wprowadzać należy informacje o *Camino de Santiago* do programu miejscowych szkół (edukacja regionalna), organizacji i stowarzyszeń młodzieżowych, drużyn harcerskich, grup zrzeszających liturgiczną służbę ołtarza, szkolnych kół turystyczno-krajoznawczych, grup duszpasterskich działających przy miejscowych parafiach, lokalnych organizacji i stowarzyszeń pozarządowych, a także w miejskich i gminnych ośrodkach kultury i bibliotekach. Bardzo ważne w tym zakresie są warsztaty, prelekcje, wykłady i wystawy na temat „głównej ulicy Europy”, jak popularnie nazywana jest Droga św. Jakuba. Znakomitym wsparciem do popularyzacji Szlaku Jakubowego w lokalnych społecznościach jest także organizacja weekendowych (niedzielnich) pielgrzymek, wędrówek, rajdów *Camino Polaco* [Mróz F., Mróz Ł., 2013b: 283–284]. Istotnym krokiem do dalszego rozwoju szlaku byłaby organizacja konferencji naukowej na temat Drogi św. Jakuba oraz śladów kultu św. Jakuba na Pojezierzu Wschodniobałtyckim. Konieczna jest także dalsza praca nad poprawą infrastruktury turystycznej i stała aktywizacja lokalnych społeczności i interesariuszy szlaku. Do rozwoju szlaku przyczyniłaby się także organizacja eventów o tematyce związanej z kultem św. Jakuba i Drogą św. Jakuba w obiektach na szlaku. W oparciu o doświadczenia koordynatorów innych odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce (m.in. odcinka *Camino Polaco* na terenie woj. kujawsko-pomorskiego, Pomorskiej Drogi św. Jakuba na terenie woj. pomorskiego oraz Małopolskiej Drogi św. Jakuba na terenie woj. małopolskiego) ważnym krokiem do dalszego rozwoju szlaku jest ustanowienie Rady Programowej (Kapituły) do spraw Rozwoju Drogi św. Jakuba *Camino Polaco*. W Radzie tej powinni znaleźć się przedstawiciele wszystkich powiatów, gmin i parafii przez które przebiega *Camino Polaco*, przedstawiciele urzędu marszałkowskiego woj. podlaskiego i woj. warmińsko-mazurskiego, przedstawiciel ordynariusza diecezji ełckiej i archidiecezji warmińskiej (np. przedstawiciel wydziału duszpasterskiego kurii diecezjalnej), reprezentanci świata nauki, a także przedstawiciele nadleśnictw i obszarów objętych ochroną przyrody przez które poprowadzono *Camino de Santiago*, w końcu przedstawiciele Lokalnych Grup Działania i Lokalnych Organizacji Turystycznych oraz oczywiście Koordynatorzy Szlaku czyli członkowie Bractwa Pielgrzymkowego św. Jakuba w Kętrzynie.

11. Droga św. Jakuba *Camino Polaco* (odcinek „Suwalszczyzna” oraz „Warmia i Mazury”: Dusznica – Olsztyn), jako destynacja turystyki kulturowej

Polskie odcinki Drogi św. Jakuba tworzą sieć najdłuższego szlaku pielgrzymkowego w Polsce. Obecnie (stan na 1 marca 2018 r.) w Polsce funkcjonuje 36 oznakowanych polskich odcinków Drogi św. Jakuba, które łącznie tworzą sieć *Camino de Santiago* o długości ponad 6 600 km. Sieć ta jest powiązana z europejską siecią szlaków prowadzących do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela. Droga św. Jakuba w Polsce łączy się z odcinkami *Camino de Santiago*: w Rosji – w Obwodzie Kaliningradzkim (Pomorska Droga św. Jakuba), na Litwie, na Ukrainie, w Słowacji, w Czechach oraz w Niemczech.

Rozwój Drogi św. Jakuba w Polsce i wędrówek szlakiem muszli św. Jakuba wspierany jest przez duszpasterzy, władze samorządów, lokalnych przedsiębiorców, a także mieszkańców regionów przez które prowadzi szlak. Rosnąca sieć *Camino de Santiago* w Polsce i towarzyszące im liczne inicjatywy wpływają na większe zainteresowanie pielgrzymkami do sanktuarium w Composteli – zarówno polskimi odcinkami Szlaku Jakubowego, jak i na Półwyspie Iberyjskim [Mróz, 2016: 281–283].

Badany odcinek Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* jest ważnym elementem europejskiej sieci szlaków prowadzących do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela. Ranga szlaku została doceniona już w 1987 r. przez Radę Europy poprzez ogłoszenie Drogi św. Jakuba pierwszym Europejskim Szlakiem Kulturowym. *Camino Polaco* doskonale wpisuje się w sieć szlaków turystyki kulturowej. Pomimo, że badany odcinek szlaku jest systemem kilkuletnim (szlak otwarto w dniu 25 lipca 2011 roku) to zyskał sobie już miano jednego z najpiękniejszych odcinków *Camino de Santiago* w Polsce i stopniowo zyskuje na popularności. *Camino Polaco* na odcinku z Dusznicy do Olsztyna ma także znaczenie dla innych form turystyki kulturowej (np. biograficznej, muzealnej, dziedzictwa historyczno-kulturowego, obiektów militarnych i turystyki eventowej), a przestrzeń geograficzna szlaku przyciąga także osoby uprawiające turystykę przyrodniczą, zrównoważoną i turystykę wiejską.

Turystyka religijna – to podróż podjęta z motywów religijnych lub religijno-poznawczych [Jackowski, 2003: 123]. W ostatnim dwudziestolecu, pomimo nasilonego zjawiska sekularyzacji życia publicznego i rosnącego procesu laicyzacji społeczeństw widoczna jest rosnąca popularność turystyki religijnej – według Światowej Organizacji Turystyki (UNWTO) w ciągu roku uprawia ją 330 mln osób [Mróz F., Mróz Ł., 2013a: 105]. Jak już wspomniano bezpośrednio lub w bliskim sąsiedztwie przy badanym odcinku Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* funkcjonuje kilka sanktuariów: sanktuarium Matki Bożej Sejneńskiej w Sejnach, sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Suwałkach, sanktuarium Podwyższenia Krzyża Świętego w Olecku, sanktuarium św. Brunona w Giżycku, sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia w Kętrzynie, sanktuarium Matki Jedności Chrześcijan w Świętej Lipce i sanktuarium Miłosierdzia Bożego (w parafii św. Józefa) w Olsztynie. Warto również podkreślić, że w Olsztynie znajduje się także drugie sanktuarium Miłosierdzia Bożego (w parafii pw. Miłosierdzia Bożego), a także sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej i sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia. Turystyka religijna rozwija się także w oparciu o Szlaki Papieskie i miejsca związane z pobytem Janem Pawłem II na Suwalszczyźnie (zespół pokamedulski w Wigrach i dom rodziny Milewskich w Leszczewie) oraz w Świętej Lipce i w Olsztynie (Bazylika konkatedralna św. Jakuba, Wyższe Seminarium Duchowne „Hosianum”, Wojewódzki Specjalistyczny Szpital Dzieciątęcy, Park przy stadionie, lotnisko w Dajtkach).

Turystyka muzealna

Przy badanym odcinku Drogi św. Jakuba *Camino Polaco* znajduje się wiele muzeów, które mają duże znaczenie poznawcze, historyczne i dydaktyczno-wychowawcze. Obiekty te gromadzą cenne zbiory oraz prezentują historię i wartości umacniające więzi lokalnego społeczeństwa z regionem. Najbardziej znaczącymi obiektami w tej grupie są obiekty wpisane na ministerialną listę muzeów w Państwowym Rejestrze Muzeów, tj.: Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie oraz Muzeum Okręgowe w Suwałkach. Na szczególną uwagę zasługują także: Muzeum Jana Pawła II na Wigrach, Muzeum Wigier im. Alfreda Lityńskiego w Starym Folwarku, Muzeum im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Kętrzynie oraz dwa muzea wojskowe: Twierdza Boyen w Giżycku i „Wilczy Szaniec” w Gierłozie. Duże znaczenie dla turystyki muzealnej posiadają także muzea w Sejnach (Muzeum Ziemi Sejneńskiej), Barczewie (Salon Muzyczny im. Feliksa Nowowiejskiego), Świętej Lipce (Muzeum w Sanktuarium Matki Bożej Świętolipskiej), Reszlu (Galeria Zamek Reszel – Oddział Muzeum Warmii i Mazur) i w Olsztynie (Muzeum Sportu im. Mariana Tadeusza Rapackiego).

Turystyka biograficzna

Droga św. Jakuba *Camino Polaco* jest także ważną przestrzenią w rozwoju turystyki biograficznej. Z regionem Suwalszczyzny, Mazur i Warmii związanych jest wiele znamienitych osobowości, których znaczenie dla rozwoju regionu i Polski jest ogromne. Na pierwszym miejscu należy wskazać św. Jana Pawła II, który jako wikariusz, a następnie biskup, arcybiskup, kardynał i w końcu głowa Kościoła katolickiego wielokrotnie odwiedzał malownicze obszary Pojezierza Wschodniobałtyckiego (Suwałki, Wigry, Święta Lipka, Olsztyn, spływy kajakowe m.in. na Czarnej Hańczy, Łynie, Kanale Augustowskim). Z Giżyckiem związana jest postać św. Brunona z Kwerfurtu (około 974 – 1009) – benedyktyńskiego mnicha, męczennika oraz świętego Kościoła katolickiego. W mieście znajduje się Krzyż św. Brunona oraz jego sanktuarium. W 1999 r. Rada Miasta Giżycko uznała św. Brunona za patrona miasta. W Suwałkach (23 maja 1842 r.) urodziła się i przez siedem lat mieszkała Maria Konopnicka. Obecnie w Suwałkach funkcjonuje Muzeum Okręgowe im. Marii Konopnickiej, w którym udostępniono wystawę poświęconą poetce i nowelistce. W Suwałkach (6 marca 1924 r.) urodził się również Andrzej Wajda – polski reżyser filmowy i teatralny, nagrodzony w 2000 r. Nagrodą Akademii Filmowej za całokształt twórczości. Barczewo, Święta Lipka i Olsztyn to z kolei miejscowości na szlaku związane z Feliksem Nowowiejskim – wybitnym kompozytorem i dyrygentem. Wilczy Szaniec w Gierłozie to słynna kwatera główna Adolfa Hitlera i Naczelnego Dowództwa Sił Zbrojnych oraz miejsce nieudanego zamachu na życie dyktatora III Rzeszy (20 lipca 1944 r.).

Turystyka dziedzictwa historyczno-kulturowego regionów przez które przebiega badany odcinek Drogi św. Jakuba oferuje miejsca związane z bogatą historią, tradycją i kulturą mieszkańców tych ziem. Do najcenniejszych obiektów należą przede wszystkim: Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Świętej Lipce (uznana 20 kwietnia 2018 r. za Pomnik Historii), gotycka bazylika pw. św. Jerzego w Kętrzynie, gotycki kościół pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Reszlu, gotycka bazylika konkatedralna pw. św. Jakuba w Olsztynie, a także zespoły kościelno-klasztorne w Sejnach, Wigrach i Barczewie. Gotycka bazylika konkatedralna pw. św. Jakuba w Olsztynie (obiekt kluczowy szlaku) oraz gotycki zamek kapituły warmińskiej, Ratusz Stary i Brama Wysoka w Olsztynie są obiektami na Europejskim Szlaku Gotyku Ceglanego.

Turystyka obiektów militarnych

Droga św. Jakuba *Camino Polaco* krzyżuje się z dwoma szlakami, które są przestrzenią zainteresowań turystów odwiedzających obiekty militarne – są to Szlak Frontu Wschodniego

I Wojny Światowej na Warmii i Mazurach oraz Szlak Fortyfikacji Mazurskich. Obiektem o międzynarodowym znaczeniu dla turystyki obiektów militarnych jest „Wilczy Szaniec” w Gierłozie – kwatera główna Adolfa Hitlera oraz miejsce nieudanego zamachu na życie dyktatora III Rzeszy (20 lipca 1944 r.). Turystyka obiektów militarnych skupia się również w Twierdzy Boyen w Giżycku.

Turystyka eventowa związana jest przede wszystkim z większymi ośrodkami miejskimi. W Barczewie, Giżycku, Kętrzynie, Olecku, Olsztynie, Reszlu, Sejnach i Suwałkach, każdego roku organizuje się szereg wydarzeń o charakterze kulturowym i turystycznym. Wielodniowe, regularne eventy związane z Drogą św. Jakuba i postacią św. Jakuba Starszego Apostoła organizowane są w Olsztynie. Są to Dni Olsztyna organizowane z okazji święta św. Jakuba Starszego Apostoła (25 lipca) – patrona miasta. Na zamku w Kętrzynie z kolei organizowany jest Jarmark Średniowieczny na św. Jakuba, zaś w Karolewie Turniej rycerski o muszle św. Jakuba, zaś w Bakalarzewie odpust św. Jakuba. Poza tematyką szlaku zainteresowaniem turystów cieszą się festiwale i eventy o zasięgu ponadregionalnym, regionalnym i lokalnym, jak np.: Międzynarodowy Festiwal Muzyki Chóralnej im. Feliksa Nowowiejskiego w Barczewie, Międzynarodowy Festiwal Organowy Młodych „Juniores Priores Organorium Seinensis” w Sejnach, „Przystanek Olecko” w Olecku, „SZTAMA – Spotkania z Teatrem” w Olecku, „Oleckie Święto Mleka i Miodu”, Kortowiada oraz Olsztyńskie Lato Artystyczne w Olsztynie, „Dni Reszla” w Reszlu, Międzynarodowy Festiwal Ludowych Zespołów Tanecznych „Źródlika” w Suwałkach, Suwałki Blues Festival, Świętolipskie Wieczory Muzyczne w sanktuarium maryjnym w Świętej Lipce, Walkiria – Mazurski Weekend Historyczny w Parczu k. Kętrzyna i Kętrzynie, Festiwal Piosenki Papieskiej i Religijnej w Kętrzynie oraz „Mazury Hip Hop Festiwal” w Giżycku.

Literatura

- Cerkaski T., 2012, *Wyniki analizy potencjału turystyczno-kulturowego Wielkopolskiej Drogi Świętego Jakuba*, „Turystyka kulturowa. Czasopismo naukowe”, 6 (2012), s. 58–78.
- Czarniawski B., 2014, *Przewodnik. Szlak Świętego Jakuba. Camino Polaco. Ogrodniki – Suwałki – Olecko – Giżycko – Kętrzyn – Olsztyn – Gietrzwałd*, Suwałki.
- Czarniawski B., Banaszuk J., 2010, *Przewodnik. Droga Świętego Jakuba. Camino Polaco. Suwalszczyzna, Mazury i Warmia*, Bractwo Pielgrzymkowe Świętego Jakuba w Kętrzynie, Kętrzyn.
- Doburzyński D., 2012, *Camino znaczy droga*, Fundacja Szczecińska, Szczecin.
- Duda T., 2014, *Waloryzacja i analiza potencjału turystyczno-kulturowego zachodniopomorskiej części Pomorskiej Drogi Świętego Jakuba*, „Turystyka kulturowa. Czasopismo naukowe”, 12 (2014), s. 71–97.
- Jackowski A., 2003, *Święta przestrzeń świata. Podstawy geografii religii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Kondracki J., 2013, *Geografia regionalna Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Leszczycki S., 1937a, *Podhale, jako region uzdrowiskowy. Rozważania z geografii turystyki*, „Prace Studium Turystyki Uniwersytetu Jagiellońskiego”, 1 (1937).
- Leszczycki S., 1937b, *Zagadnienia geografii turystyki*, „Komunikaty Studium Turystyki Uniwersytetu Jagiellońskiego”, 2 (1937).
- Margry, P. J., 2015, *To Be or not to Be...a Pilgrim. Spiritual Pluralism Along the Camino Finisterre and the Urge for the End*, [w:] Sánchez-Carretero C. (red.), *Heritage, Pilgrimage and the Camino to Finisterre. Walking to the End to the World*, Springer, Heidelberg, s. 175–211.
- Mikos v. Rohrscheidt A., 2009, *Tematyczne podróże po szlakach jako forma turystyki kulturowej*, [w:] Buczkowska K., Mikos v. Rohrscheidt A. (red.), *Współczesne formy turystyki kulturowej*, Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań, s. 384–402.
- Mikos v. Rohrscheidt A., 2010, *Regionalne szlaki tematyczne. Idea, potencjał, organizacja*, Proksenia, Kraków.

- Mikos v. Rohrscheidt A., 2017, *Krzyżowanie szlaków kulturowych – zagospodarowanie potencjału i zarządzanie ofertą*, [w:] Hochleitner J., Polejowski K. (red.), *W służbie zabytków*, Muzeum Zamkowe w Malborku, Malbork, s. 385–410.
- Mikos v. Rohrscheidt A., 2018, *Raport dotyczący Szlaku Fortyfikacji Mazurskich*, „Turystyka kulturowa. Czasopismo naukowe”, 1 (2018), s. 148–273.
- Mróz F., 2014, *Małopolska Droga św. Jakuba – geneza, rozwój, nowe wyzwania i perspektywy rozwoju*, „Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu”, t. 47, s. 22–31.
- Mróz F., 2015, *Droga św. Jakuba w Polsce – geneza i rozwój – w 10. rocznicę otwarcia pierwszego szlaku jakubowego*, [w:] Wyrwa A. (red.), *Camino de Santiago. Szkice historyczne do peregrynacji i dziejów kultu św. Jakuba Apostoła Większego (wydanie II)*, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Lednica, s. 65–95.
- Mróz F., 2016, *Pielgrzymowanie polskimi odcinkami Drogi św. Jakuba na początku XXI wieku*, [w:] Roszak P., Rozyrkowski W. (red.), *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość*, t. 3, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń, s. 177–202.
- Mróz F., Bordun O., 2016, *The Origin and Functioning of the Lviv Way of St. James Via Regia and Its Importance in the Development of Pilgrimages and Religious Tourism at the Polish-Ukrainian Border*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica” 10 (2016), s. 120–138.
- Mróz F., Mróz Ł., 2013a, *Nowe trendy w turystyce*, [w:] Pawlusiński R. (red.), *Współczesne uwarunkowania i problemy rozwoju turystyki*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków, s. 105–119.
- Mróz F., Mróz Ł., 2013b, *5000 km polskich odcinków Drogi św. Jakuba. To nadal początek drogi?*, [w:] Jackowski A., Mróz F., Mróz Ł. (red.), *1200 lat pielgrzymek do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków, s. 277–295.
- Mróz Ł., 2016, *Geneza, funkcjonowanie i perspektywy rozwoju Drogi św. Jakuba w Polsce* (praca doktorska pod kierunkiem E. Bilskiej-Wodeckiej) mps, Archiwum Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Kraków.
- Mucha J., Dąbek N., 2003, *Obiekty sakralne przy Głównym Szlaku Beskidzkim*, „Peregrinus Cracoviensis”, 24 (2003), s. 5–26.
- Rozyrkowski W., Roszak P. (red.), 2015, *Camino Polaco. Teologia – Sztuka – Historia – Teraźniejszość*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Wyrwa A.M., 2009, *Święty Jakub Apostoł. Malakologiczne i historyczne ślady peregrynacji z ziem polskich do Santiago de Compostela*, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Lednica – Poznań.

Netografia

- <http://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestry-ewidencje-archiwa-wykazy/rejestry-muzeow.php> [dostęp: 25.01.2018 r.]
- https://www.gddkia.gov.pl/userfiles/articles/s/siec-drog-krajowych-w-polsce_6848/siec_dk_25_09_2017r.pdf [pozyskano: 28.01.2018 r.]
- <http://www.ptsm.org.pl/> [dostęp: 25.03.2018 r.]
- <https://turystyka.gov.pl/cwoh/index> [dostęp: 25.03.2018 r.]
- <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001260/U/D20171260Lj.pdf> (Ustawa z dnia 20 czerwca r. Prawo o ruchu drogowym)
- <http://www.eurob.org/fullscreen-map/> [dostęp: 10.03.2018 r.]